

R. Robert II King of Scotland

DE NUPTIIS
ATQUE
ROBERTI SENESCALLI SCOTIAE
ATQUE ELIZABETHAE MORAE
DISSERTATIO.

M.DCC.XLIX.

[PRET. I. S.]

DE NUPTIIS

ERRATA.

Pag. 5. vers. 10. post <i>Roberti</i> adde <i>II.</i>	P. 3. v. ult. <i>VI. lege IV.</i>
62. post l. 8. adde <i>C.</i>	9. 32. post (<i>b</i>) adde)
6. 6. <i>pro- lege per-</i>	63. <i>XXV. lege XXXV.</i>
37. <i>matrimonium lege matrimonio.</i>	10. 38. <i>quo lege eo.</i>
55. <i>causas lege causum.</i>	12. 11. <i>facis lege facit.</i>
66. post l. 2. par. 1. adde <i>D.</i>	29. <i>oblatam lege oblatum.</i>
7. 23. post <i>honestatis</i> adde <i>impedimen-</i>	
<i>torum.</i>	

DE nuptiis Roberti Senescalli Scotiæ atque Elizabethæ Moræ Dissertatio.

QUAM diversa ea abeant, quæ de Roberti Senescalli Scotiæ (postea Roberti II. eo nomine Scotorum regis) atque Elizabethæ Moræ matrimonio plerisque nostris historicis sunt prodita, ab instrumentorum actorumque ea ipsa ætate qua id matrimonium constitit, conscriptorum fide ac testimonio, multorum jam scriptis est celebratum: at quæ causæ dissidentiam tantam, tamque mirabilem, conspexerint, nemo satis tradidit, forte nec hæcenus vidit. Quæ in re per-
vestiganda, doctorum hominum per centum atque amplius annos ingenia et industriam frustra fuisse, haud sane quisquam magnopere mirandum existimaverit, qui modo perspexerit quam ad-
versa acie pugnent, quæ historici illi narraverunt, cum iis quæ chartis monumentisque, tum pu-
blicis tum privatis, continentur.

BUCHANANUS autem sic scribit (a): "Tertio ab inito regno anno Eufemia regina, Hugonis
comitis Rossie filia, moritur. Ex ea rex ternos liberos genuerat, Valterum posterius Atholiæ et
Davidem Ierniæ comites, et Eufemiam, quam Jacobo Duglassio nupsisse a nobis ante commo-
moratum est. Robertus, non tam impatientia coelibatus, quam amore filiorum ex Elizabetha
Mora prius genitorum, ipsam uxorem duxit. Hanc enim, eleganti forma, Adami Móri illu-
stris equitis filiam, adhuc adolescens vehementer amarat, ex eaque tres filios ac duas filias su-
sciperat; eamque Gifardo, viro nobili in Lothiana, curaverat collocandam. Verum sub idem
fere tempus, Eufemia regina et Gifardo Elizabethæ marito defunctis, rex, siue consuetudine
vetere Moræ inductus, siue (quod a multis traditur) ut filios, quos ex ea genuerat, legitimos
faceret, matrem eorum sibi matrimonio junxit: filios statim divitiis et honoribus auxit. Jo-
annes natu maximus Cariæ, Robertus Taichiz, Alexander Buchaniæ comites sunt facti,
adjecta etiam Badenacha. Nec hac munificentia contentus, comitis ad Scenam indictis, ob-
tinuit, ut, præteritis Eufemiæ liberis, in rege creando gradus ætatis observarentur: quæ res
postea tam numerosam familiam prope extinxit." Idem. postea (b): "Dictum est a nobis
Roberto secundo regi tres ex concubina filios natos; ille, quanquam ex Eufemia uxore Val-
terum et Davidem, alterum Atholiæ, alterum Ierniæ comitem haberet, tamen, eorum matre
mortua, concubinam uxorem duxit, ut ejus filios, per matrimonium illud legitimos factos,
regni heredes relinqueret: ac moriens etiam penes natu maximum regnum reliquit; penes
secundum, præter opes maximas, etiam regi procuratio fuit; tertium aliquot regionum
constituit regulum. In hac parte, etsi alterius uxoris liberi se affectos injuria putabant, tamen,
quia et ætate et opibus erant inferiores, iram in præsentia tacitam continebant. Eorum quo-
que potentiam imminuit comitis Ierniæ mors, qui, unica relicta filia, decesserat. Atholius
autem, etsi rebus omnibus adversæ factioni inferior, nunquam tamen studium tollendi propin-
quos omisit, neque spem recuperandi regni abiecit." Hæc Buchananus. Ex quo narratio-
nem istam desumere placuit, non quo invidiam consilarem scriptori eminentissimo, qui hæc de re,
ab aliis rerum nostrarum auctoribus accepta, non a se confecta, falsa pro veris tradidit; sed quia
ille ceteris ætate posterior, eloquentiaque longe superior, fabulam omnem, quæ et post priorum
scripta nonnihil incrementi ceperat, plene atque eleganter exsecutus est.

Verum longè aliter, quam ab istis auctoribus proditum est, rem se habuisse, ostendunt ipsa
facta ipsaque negotia, etiam illis ipsis temporibus, publice privatimque celebrata, et instrumentis
scriptisque solemnibus, quibus partim totius reipublice pax atque securitas regni ordinatio,
partim singulorum civium fortunæ utilitatesque permagnæ continebantur, consignata. Harum
probationum omnis copia, quæ sane est multo maxima, ad duas quasi classes non incommode
revocatur. Alterius classis ea sunt documenta, quæ ad tempora matrimoniorum Roberti consti-
tuenda pertinent. Hæc palam faciunt Elizabetham Roberto primam uxorem fuisse, Eufemiam
secundam (c); illamque ante annum a Christo nato 1365, id est, complures ante quam regnum
iniret Robertus, annos vivere desiisse (d); hanc vero ad plures, post tertium initi ab eodem regni,
annos vitam produxisse.

Quæ Eufemiam a tertio Roberti anno superstitem produnt sunt hæc: 24. die Novembris, anni
1375. Eufemia regina et David comes Palatinus de Stratherne, qui filiorum ejus erat natu ma-
jor (e), de conventionem, inter ipsos et Alexandrum de Moravia de Drumfergorth inita, indentu-
ram (f), quam vocant, consciunt. Anno deinde 1378. mensis Octobris die 19. regni vero
Roberti II. anno octavo, chartæ a Waltero Senescallo (is Eufemiæ filius erat natu minor (g))
uxoreque ejus, herede domini baroniæ de Brechin, (postquam, venia ætatis impetrata, falsam

(a) Rer. Scot. hist. lib. IX. (b) Ibid. lib. X. (c) Actum parliamenti, 4. Apr. 1373. Roberti II. anno
tertio, in publicis archivis. (d) Charta Roberti Senescalli Scotiæ, comitis de Stratherne, facta ecclesiæ Glas-
guensis, 12. Jan. 1364 in archivis collegii Scotorum Parisiensis. (e) Act. parl. modo citat. (f) Penes do-
minum de Abercromy, editamque in diplomatibus Scotiæ. (g) Act. parl. supra citat.

2 De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ.

istius baroniæ adepti erant) concessa in pleno parlamento Thomæ de Ræte, consensum suum sigillumque regina adhibet (a).

Quæ altera classe censentur probationes, ad jura statumque liberorum ex Elizabetha Moræ genitorum demonstrandum spectant, eosque docent multis, ante tertium paterni regni annum, temporibus, pro legitimis palam habitos, ac honoribus opibusque, generi statuique suo decoris, fuisse ornatos. Quarum probationum cum prope infinitus sit numerus, neque omnia instrumenta, quæ plura sæpe de uno eodemque actu scripta reperiuntur, neque actus omnes, quorum plures hæc raro sibi invicem per omnia similes occurrunt, enumerare aggrediar. In tanta enim rerum multitudine, cum magis mihi metuendum videatur, ne legenti oneri sim, quam ut ei persuadere queam, satis fore puto, illustriora quæque argumenta, ac, in ceteris generibus, non nisi singula exempla, temporis ordine, quantum fieri potest, servato, proponi, scriptisque singulis allegatis confirmari. Menſe igitur Septembri anni 1351. (viginti fere annis priusquam Robertus regno potiretur) cum David rex Scotiæ, qui prælio ad Dunelmum captus, in Anglorum potestatem venerat, in Scotiam, Anglo permittente, ut cum suis de redemptione sui ageret, profecturus erat ea lege, ut rursus in custodiam veniret intra tempus præfixitum, obſides in eam rem dicti complurium comitum aliorumque Scotiæ nobilium heredes: quorum omnium princeps *Johannes filius et heres Senescalli Scotiæ* recensetur (b). Patri is postea, sub nomine Roberti III. in regnum successit. Anno deinde 1354. mensis Julii die 12. inter Scotos Angloſque apud Novum-castrum conventum exſtitit (c), ut ob regem Davidem redimendum nonaginta marcarum millia, monetæ Anglicæ, intra novem annos, æquis portionibus, penderentur: ut induciæ interim essent; proque ea pecunia solvenda, ut viginti nobiliorum filii (quorum nomina conventionione comprehensa sunt) obſides darentur. De quorum uno, comitis Marchiæ filio et herede, placuit, ut in primam tantum pensionem obſes detineretur: ea vero perſoluta, ut, loco ejus, *filius et heres Senescalli Scotiæ* obſes, in alteram duntaxat pensionem, succederet: postquam solutam, eo quoque liberato, Walterus Senescalli Scotiæ filius, (is ex Elizabetha erat natu secundus (d)) si tum viveret; vel, eo mortuo, alius ex Senescalli filiis, ac filius et heres demortui Davidis de Haya constabularii Scotiæ, aut alius æque idoneus, obſides traderentur. Cautum denique, ut pro rata solvendæ pecuniæ obſides liberarentur, dummodo mansuri juxta dimittendis idonei essent, persona filii Senescalli Scotiæ, itemque comitis Marchiæ filii, excepta. Hæc conventio, renovata etiam apud Berwicum, 12. Novembris 1354 (e), tamen frustra fuit, rei effectu minime subsecuto. Ad extremum de liberatione Davidis tractatum est, conventionione ea de re per Roberti Senescalli, locum-tenentis regis, ordinumque Scotiæ (f) ac regis Angliæ legatos apud Westmonasterium inchoata (g). Berwici vero tertio die Octobris, anno Christi 1357, perfecta atque ad exitum perducta (h). Scoti pro sui regis redemptione pacti sunt 100,000 marcas Anglicæ monetæ, intra decem annos per æquales portiones, solvendas; induciæ in id tempus factæ; obſidesque a Scotis dati viginti adolescentes, comitum aliorumque nobilium filii. In quibus recensendis, primo loco collocatur *Johannes filius et heres Senescalli Scotiæ*. Huic, sub nomine *Johannis Senescalli domini de Kyle*, in Angliam profecturo, salvus conductus ab Anglo datus erat 16. Augusti 1357. pari comitum numero, 20 sciz. equitum, atque eodem item tempore in Angliam iter facturo comiti Marchiæ, permisso (i): cum alius, eodem die, viginti obſidibus, (quo in numero et ipse Johannes erat) cum quadraginta comitibus, generaliter scriptus esset salvus conductus (k). Ea præterea, quam memoravimus, conventionione cautum est, ut *Johannes, filius primogenitus heresque apparetis Senescalli Scotiæ*, in primam tantum pensionem obſes teneretur: eaque soluta, in locum ejus succederet frater natu proximus; utque iste, ceterique Senescalli filii, qui obſidum loco futuri erant, eodem jure forent, in singulas tantum pensiones obligandi. Quam deinde conventionem, de regni ordinum consensu, approbavit ratamque habuit David rex, in conventu Sconæ habito 6. die Novembris, anno gratiæ 1357 (l). Sicut conventum erat, prima pecuniæ, ob regis redemptionem promissæ, soluta pensione, 24. die Junii anni 1358, *Johannes, filius primogenitus Roberti Senescalli Scotiæ*, e custodia dimissus; filiusque Roberti, natu secundus, illius loco acceptus est (m). 13. Junii 1360. hunc rursus dimitti, quam primum secunda penſio perſoluta fuisset, tertiumque natu obſidem accipi, rescripto suo jussit rex Angliæ (n). Walterus, Roberti ex Elizabetha filius natu secundus, uxore accepta Isabella, filia et herede Duncani comitis de Fife (o), dominium de Fife obtinuit. Cujus post mortem, frater minor Robertus appellationem sumſit domini de Fife: nam hic, 20. die Julii 1361. *dominus de Fife* dictus reperitur (p). Idem Robertus, in matrimonium ducta nepte Alani

* Ad hunc locum referri debet quod Wintonus in chronico, c. 180. scriptorque Scotichronici, lib. XV. cap. 15. edit. Edinburg. tradunt, circa annum ſcilicet 1355. *Johannem Stewart, filium Gardiani, dominum de Kyle*, exercitum adverſus Anglos duciſſe, totamque Anandiam in Scotorum regis fidem recepiſſe.

(a) Chartæ ejus confirmatio, a rege facta ejusdem mensis Octobris die 22. exſtat in publico regiſtro. (b) Rymeri act. publ. tom. V. p. 724. (c) Ibidem, p. 793. (d) Arg. Rym. act. publ. ibid. tom. VI. p. 46. 87. et 198. (e) Rym. act. publ. tom. V. p. 812. (f) Ibid. p. 822. et tom. VI. p. 41. (g) Rym. act. publ. tom. VI. p. 32. (h) Ibid. p. 46. (i) Ibid. p. 33. (k) Ibid. p. 34. (l) Ibid. p. 68. (m) Ib. p. 91. (n) Ibidem, p. 298. (o) Id patet ex indentura, inter Robertum Senescallum comitem de Meneteth et Isabellam comitiſſam de Fife, confecta apud Perth penultimo Martii 1371. quam commemorat dominus Johannes Skene, in libro ſuo de verborum ſignificatione, voce Arage: cujuſque apographum exſtat in MS. codice bibl. jurid. Edinb. adverſaria domini Ludovici Stewart aliorumque complectente, p. 412. (p) In charta Roberti Senescalli Scotiæ, eo die facta monaſterio de Paſſeleto, de confirmatione donationum prædeceſſorum ſuorum, in chartulario Paſſeleſenſi.

comitis de Meneteth (d), dominium de Meneteth adeptus est, quod aliquandiu abque comitis dignitate tenuit: inde, 14. Maii 1363, Robertus Senescallus de Meneteth (b) dominusque de Meneteth (c) appellatus occurrit. Robertus pater, 20. Julii 1361. donationes, a maioribus suis in cenobium Passeletense factas, diplomate suo (d) confirmans, testem adscribit Johannem Senescallum, dominum de Kyle, primogenitum suum et heredem. Donatio, quam idem ecclesie Glasguensi, capellanie dotande causa, facit 12. Januarii 1364. (e) cum suo, tum Johannis Senescalli, domini de Kyle, primogeniti et heredis sui sigillo roboratur. Idem denique Robertus, ac Johannes Senescallus, primogenitus et heres ejus, dominus baronia de Kyle, cenobium Passeletense in terrarum possessionumque domini Willelmi de More militis, in dominio suo sitarum, possessionem, per chartam suam ea de re scriptam (f), ex causa mittunt. In parlamento, Scotie habito, 22. Junii 1368. rex David, de trium regni ordinum consensu, comitatum de Carryk Johanni Senescallo, primogenito Roberti Senescalli Scotie, uxoriq; ejus Anabille, atque heredibus inter eos legitime procreandis, possidendum scripto (g) confirmat. Inter regis Scotie legatos, qui Londini, mense Junio anni 1369. quatuordecim annorum inducias cum Anglis pepigerunt, erat Johannes Senescallus comes de Carryk (h). Robertus Senescallus Scotie terram de Whitlode, cum exitibus et servitiis, ex aliis quibusdam agris sibi debitis, de consensu primogeniti sui et heredis Johannis Senescalli comitis de Carryk, Alano de Lawedre concessam, suo filique sigillis confirmat (i). Anno 1370. 7. die Septembris, David rex nepoti suo, (sorore nato) Roberto Senescallo Scotie, ac conjugis ejus Eufemie, baroniam de Methen concedit, teste cum aliis Johanne, primogenito nepotis sui, comite de Carryk (k). Idem rex, cum, in parlamento apud Perth, de Roberti Senescalli Scotie nepotis sui, et liberorum ejus, necnon trium regni ordinum, consensu, episcopis Scotie testamenti factionem, atque heredis bonorum mobilium, tam ex testamento quam ab intestato, habendi jus concedit, testes, omnium primos, facit Senescallum Scotie, ac Johannem Senescallum comitem de Carryk, filium ejus primogenitum et heredem (l). Davide vita funesto, Robertus, (dum apud Sconam, tempore sue coronationis, erat) 27. die Martii anni 1371. assistentibus sibi prelati, comitibus, baronibus, ac ceteris de clero et populo regni sui, post unionis et coronationis peracta solemnia; declaratoque jure, quo ipse in regnum, tam proximitate sanguinis, quam ex declaratione avi sui Roberti I. regis, sibi delatum, successit; necnon receptis, de more, suorum juramentis hominū ac fidelitatis; exemplo ejusdem Roberti primi, successorem et verum heredem suum, coram clero et populo, ibidem declarare instituit. Itaque, de unanimi consensu prelatorum, comitum, procerum et magnatum, dominum Johannem, filium suum primogenitum, comitem de Carryk et Senescallum Scotie, verum et legitimum suum, prout erat, heredem, eique, post mortem suam, regni successionem debere declaravit, testationem istam de eo, quod clare constabat, a se ex abundanti factam professus. Idem primores sigillatim, pro se quisque, voce testati sunt. Hæc declaratio in secreto regis consilio, quod in camera regia secreta agebatur, facta est. Deinde omnis populus cum clero, jussu regis, in cameram parliamentariam convocatus, eam declarationem, sicut facta erat, in publicum voce regis clerici propositam, unanimi voluntate et clamore consensu approbavit (m). Nec in hoc secreto concilii decreto, et solemnitate temporis, et frequentia nobilium (qui tum in concilio intererant) celeberrimo, res substituit. Postea in parlamento quoque, secundo anno regni Roberti habito, ad eundem Johannem, patris morte, regnum jure successionis redditum, trium regni ordinum decreto interveniente, declaratum est (n). Circa ipsum regni a Roberto initi tempus, Robertus, regis filius, (mortuo Waltero, nato secundus) dignitate comitis de Meneteth auctus est (o). Deinde ex resignatione Isabellæ, comitissæ de Fife, (p) comitatum quoque de Fife est adeptus: qui quidem comitatus, post mortem Isabellæ, ex talliis (quas vocant) tam ab ipsa Isabella conjugueque ejus demortuo Waltero Roberti fratre, quam a patre Isabellæ Duncano, conscriptis, ad Robertum, uxoremque ejus, jure successionis perventurus fuerat (q). Is nova comitis de Fife dignitate octavo die Aprilis, altero Roberti II. regni anno (r), usus reperitur; exinde comes de Fife et de Meneteth appellatus. Ad hæc, quinto die Februarii, anno regni secundo, rex eidem Roberto, ac heredibus ex eo masculis descendentibus, prefecturam artis Sterlini, feudi jure obtinendam, concessit (s). Filio etiam, (tertio nato) Alexandro Senescallo militi, heredi-

(d) Indentura modo citata. (b) Charta Roberti Senescalli Scotie, eo die facta, de juramento fidelitatis ab ipso regi præstito, in Scotchron. lib. XIV. cap. 27. edit. Edinburg. (c) Charta Roberti Senescalli Scotie Roberti de Erakyn, uxoriq; ejus, concessa de terris de Nesbit et Edinham: cujus verba in charta Roberti II. iidem in pleno parlamento apud Sconam facta, 3. die Aprilis, anno regni tertio, continentur perscripta, penes hospitium, quod vocant, de Veteri Aberdeen, et in chartulario Aberdonensi. (d) Supra cit. (e) Charta supra citata. (f) In chartul. Passet. (g) Autographo, in publicis archivis. (h) Eae treugas a Rymero in lucem editæ, in appendice ad suam epistolam I. ad episcopum Carlelensem, p. 30. (i) Ea charta, a Roberto II. 13. Junii anno regni sui primo confirmata, existat in publico registro. (k) Charta, quam ex autographo edidit Richardus Hay, in suis natalium Roberti III. vindiciis. (l) Charta in publico registro. (m) Instrumentum autographum ea de re a notario publico confectum, ac regis primorumque sigillis firmatum, existat in archivis publicis: quod in tergo, per errorem, inscribitur *Declaratio parliamenti*, alia, quam qua ipsum instrumentum perscriptum est, manu. (n) Actum parliamenti, 4. Aprilis 1373. scriptum, supra cit. factam eam refert declarationem in parlamento immediate præcedenti. Quod vero proxime præcesserit parliamentum, secundo Roberti anno habitum oportet, cum eo anno parliamentum habitum, 2. Maii 1372. appareat ex inscriptione nonnullorum statutorum Roberti secundi, in statutis veterum regum Scotiæ, a Skeneo editis, fol. 59. (o) Act. secreti concilii supra cit. (p) Indentura facta inter eum et Isabellam, supra cit. (q) Ibid. (r) Charta Roberti II. burgo de Irvine eo die concessa, in publico registro. (s) Charta Roberti II. in pub. reg.

De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ.

busque ex eo descendentibus, dominium de Badenach (his, si defecissent, Davide filio, comite de Strathorne, substituto) concessit, penultimo die Martii, anno regni sui primo (a). Et vice verâ, Davidi, ac heredibus ex eo descendentibus, castrum et baroniam de Urchard elargitus est, eorumque in jus, si quando defecissent, Alexandrum substituit 19. die Junii, anno regni primo (b). Eundem Alexandrum, 7. die Octobris, anno regni sui secundo, locum suum tenentem (quem vocant) in toto vicecomitatu Innermessensi, (exceptis regalitatis comitis Moraviæ finibus) atque in omnibus, a septentrionali comitatus Moraviæ parte ad fretum Pentlandicum ulque protensis, regionibus, constituit (c). Idem rex, cum collatum filio Davidi comitatum de Strathernæ, 3. die Julii, anno regni primo, confirmaret (d), testes fecit Johannem, primogenitum suum, comitem de Carryk et Senescallum Scotiæ, Robertum comitem de Meneteth, et Alexandrum Senescallum, filios suos carissimos. Eisdem quoque testes adscripsit, cum 8. die Maii, anno regni secundo, castrum Lacus de Levyn Eufemiæ reginæ eidemque Davidi, donec viverent, possidendum concederet (e). Et ad quandam concessione (f), ab eodem rege factam Roberto de Erskyn uxoriq; ejus, in pleno parlamento apud Sconam, die 3. Aprilis, anno regni tertio, testes adhibiti (eo, quo quisque natus erat, ordine) primogenitus suus Johannes, comes de Carryk, Senescallus Scotiæ, Robertus comes de Fife et de Meneteth, Alexander dominus de Badenach, et David comes de Strathernæ, filii sui carissimi. Eodem in parlamento, 4. die ejusdem mensis Aprilis, Robertus rex, incertitudinem successione, ac mala et damna ex femellarum heredum in regna successione plerumque venientia, præcaveri cupiens, de trium regni ordinum consensu statuit, ut filii sui, prima secundaq; uxore tunc geniti, atque heredes ex iis descendentes masculi tantum, sibi in regnum succederent, hoc succedendi ordine descripto, ut regnum, post mortem suam, ad Johannem primogenitum suum, comitem de Carryk ac Senescallum Scotiæ, (pro cujus successione jure, in parlamento immediate præcedenti, plene fuerat declaratum) atque heredes ex eo masculos: post eos, ad Robertum comitem de Fife et de Meneteth, filium ex prima uxore secundo genitum, heredesq; ex eo masculos: iis quoque extinctis, ad Alexandrum dominum de Badenach, filium ex eadem uxore tertio genitum, atque heredes ex eo masculos: deinde ad Davidem comitem de Strathernæ, filium ex secunda uxore genitum, atque heredes ex eo masculos: postremo ad Walterum Davidis fratrem germanum, heredesq; ex eo masculos: iis vero omnibus extinctis, ad veros et legitimos heredes, regio sanguine oriundos, perveniret. Eam factam constitutionem tres regni ordines approbaverunt, eamque se servaturos ac tutaturos filii regis seniores et provectæ ætatis, Johannes, Robertus et Alexander, ac plerique regni principes, juraverunt: in eam denique, publica sibi voce expolitam, tota multitudo cleri et populi (quæ in ecclesiâ Sconensem propter hoc convocata erat) consensit (g). Hoc decretum Valterum (qui filiorum Roberti erat natu minimus) suo, ad regni successione nanciscendam, gradu adeo non dejecit, jussu illius ulla parte immiquit, ut, posthabita tum ceterorum fratrum, tum fratris germani Davidis, quæ, absque eo decreto foret, ipsum præcederet, stirpe feminina, multo propius ad spem capiendi regni admoverit. Et sane, regnante Jacobo I. spem illi propinquæ fere successione ostendebat ea lex, omnium ex fratribus natu majoribus per virilem sexum descendentium, qui et ipsi mares, uno tandem Jacobo cum filio infante superfluit. Verum, cum præpropere regnandi cupiditate præceptus actus, viam sibi patricidio aperire ad regni successione, quam fortis naturalis casus opperiri mallet Valterus, ea re ad consilium illud perditissimum capiendum provolutus est, quod regi necem, ipsi ac familiæ suæ exitium, cum æterna ad posterum nominis infamia, peperit. Atque ita apertissimis documentis, probationibusq; legitimis, manifeste apparet, Elizabetham Moram Roberto priorem uxorem nupsisse, liberisque inde genitos, jam ab anno 1351. legitimos omnium consensu fuisse habitos.

Ex quo igitur fonte sua, ab his aliena adeo, hausere historici nostri? aut quo eos pacto vera celeri potuerit? Dum talia scribere auctores aggredierentur, quo refugerat veritas? quo se abdidit? Quæve, vultum personamque illius mentita, falsa ipsis ob oculos observabatur imago? Hæc quæ- rere cuique semper obviam fuit: qui satis ea explicaret, hætenus nemo fuit inventus. Uque adeo nihil invicem simile, omnia contra diversissima inter se, atque contraria, præferunt vera falsaque ejusdem rei narrationes. Sane, quotquot hunc nodum quoquo modo dissolvere conati sunt, pessime res cessit. Horum alii (h) continuatorem Fordoni conjuratorum adversus Jacobum primum partibus favisse, atque inde commenti, quo cædes illa nefaria defenderetur, auctorem existisse, suspicati sunt. Alii (i) liberos, quos Eufemia Roberto peperit, ex adulterio quæsitos, ipsorumque natalibus hærentem ob eam rem maculam, ad priori matrimonio creatos per errorem translatam crediderunt. Ita, dum alios ab illata injuria vindictos cupiebant, ipsi aliis summa cum injuria nocuerunt: nec tam vindices calumniarum, quam auctores, conjecturas factorum, quæ nulla fuerant, temere atque inconsulte capiendæ, sese præbuerunt. Nos primum de nuptiis Roberti cum Elizabetha, quo pacto processerint, dicemus: utque liberis inde natis status integer in-

(a) Charta Roberti II. in pub. regist. (b) Charta Roberti II. in pub. reg. (c) Charta Roberti II. in pub. reg. (d) Charta Roberti II. in pub. reg. (e) Charta Roberti II. quam ex autographo edidit Rich. Hay in vind. nat. Roberti III. (f) Supra cit. (g) Id actum, quod et supra citavimus, existat autographum, ac regis primorumque sigillis munitum, in archivis publicis: nonnulla autem ejus verba, caris jam absumpta, supplet exemplum ejusdem, multis abhinc annis scriptum, in adversariis domini Ludovici Stewart. (h) Rymerus in epistola I. ad episcopum Carleolensem, p. 11. et dominus Dalrymple, in præfatione ad sua collectanea historica, p. 39. (i) Lud. Innesius, in observationibus historicis ad chartam Roberti Senescalli Scotiæ, a se editam.

colamisque fuerit. Deinde ad erroris, qui auctorum scripta occupavit, ortum incrementaque patefacienda ordine deveniet oratio.

Et quidem, si scriptor tibi aliquis existeret fide curaque excellens, temporumque illorum æqualis, ac hujusce regionis incolæ, qui illarum nuptiarum ritum omnemque ordinem ex professo tradiderit, nemo, opinor, hominum erit, quin libentissime profitebitur, fidem illi absque omni cunctatione habendam. Talem autem omnino habemus Fordonum, summæ fidei summæque diligentie auctorem, ac veteris historię nostræ haud dubie principem, qui ipsa Roberti ætate floruit, ac rerum nostrarum historiã (quam temporibus Richardi II. Anglorum regis, cujus regnum a septimo Roberti II. regis Scotiæ anno usque ad declinũ Roberti III. protendebatur, a se conscriptam, testatum ipse facit (a)) a primordio gentis ad annum Roberti quintum decimum (quod et ipsum operis finiti tempus videtur) deduxit. Hujus de matrimonio Roberti verba hæc sunt (b): "Iste Robertus copulavit sibi de facto unam de filiabus Adæ Moræ militis, de qua genuit filios et filias extra matrimonium: quam postea, impetrata dispensatione sedis Apostolicæ et obtenta, desponsavit canonice et formâ ecclesiæ, anno sciz. Domini 1349." Qui hæc a Fordono scripta agnoscunt, quem, cum de re luci publicæ maxime, omniumque hominum oculis, per multorum annorum spatium exposita ageret, neque verâ ipsum ignorasse, neque alios falsæ rei commemoratione decipere voluisse, ullo modo credi queat, si eadem rei gestæ veritatem complecti, fateantur, necesse est. Si qui vero sint, qui, cum Fordonum, testem locupletissimum audire, parati sint, de eo tamen dubitent, an ille in hac causâ testimonium dixerit, propterea quod operi ejus posteriori ævi descriptores plurima de suo adfuerunt, ut, quæ a Fordono ipsius, quæ ab interpolatrice manu profecta sint, jam dijudicari vix queat: ad omnem his scrupulum eximendum validissima suppetunt argumenta, inde sumpta, quod in codice MS. domini Thomæ Gale, (quem typis excuscriptum edidit Hearnius) qui genuinum Fordoni scriptum, neque interpolatum a quoquam, neque continuatum, representare summa ratione putatur, verba, quæ attulimus, compareant; quodque stemmatis explanatio (quam idem codex exhibet) regum Scotiæ et Angliæ, a Malcolm III. et Diva Margareta deducti, cujus partem faciunt verba superius adscripta, in Robertum II. Scotorum regem, ac Richardum II. ipso scripturæ tempore, ut disertim affirmatur, in Angliã regnantem, hoc est, in ipsam Fordoni ætatem, definat (quam deinde regiæ stirpis declarationem continuator Fordoni ad Jacobum II. quo et ipse regnante claruit, a se producendam existimavit (c)); et quod denique idem continuator verba ista immutaverit, atque emendando corruerit (d), cujus facti rationes postea explicabimus. Verba vidimus, eaque Fordoni esse demonstravimus: proximum est, ut, quæ sit ipsorum sententia, discipiamus. Cujus quidem rei, cum in ea viti etiam docti Messisse videantur, interpretatio nobis paullo plenior atque accuratior instituenda est. Jam primum, cum ait Fordonus, *Robertum unam de filiabus Adæ Moræ militis copulasse sibi*, perinde accipi debet ac si dixisset, Robertum illam uxorem duxisse, vel matrimonio sibi conjunxisse. Et quidem eos, qui matrimonium ineunt, *nuptiis* aut *matrimonio copulari*, dixit Ulpianus (e), itemque alii (f); at etiam simpliciter *copulari* dixerunt imperatores Leo et Anthemius (g). Horum verba sunt, *Si quis pro tutore res pupillæ administraverit, eamque sibi filioe suo copulaverit; tales nuptias facere, sancimus*. Quam loquendi formam nec a vero ac probato Latini sermonis usu abhorriere, quisquam recte adfirmaverit, cum pari prorsus modo Livius (h), Servium Tullium, regem Romanum, *duas filias juvencibus Tarquinii junxisse*, et Suetonius (i), Caligulam *conjunctisse sibi Lolliam Paullinam*, scripserint: ut mirari fubeat, viris doctis, qui de Fordoni sententia egerunt, hanc interpretationem non omnibus certatim arreptam. At erunt, credo, qui nos summæ imprudentiæ reos facient, quod scriptoris, in fordes seculi quarti decimi demersi, quem, omnium elegantiarum ignarum, pro more seculi sui, id est barbare, loqui oportebat, interpretationem ex felicioris ævi consuetudine petierint eam. Ut talem vero a nobis amoliamur temeritatis notam, docendum est, usum istum vocis *copulandi*, quo matrimonii contractus significatur, ad illud etiam, in quod incidit Fordonus, barbariæ ævum perdurasse. Et non solum perdurasse, verum etiam crebriorem multo existisse, res est certissima, quæque infinitis exemplis confirmari potest. Ut de ceteris taceam, in jure canonum frequentissima est hæc loquendi ratio, ut, qui nuptiis junguntur, simpliciter *copulari* dicantur: quemadmodum, ex contrario, in eodem jure dicuntur *separari*, inter quos matrimonium, quod injulte contractum est, divortio dirimitur. Utriusque rei exempla quærentibus, Pontificum rescripta, seculis etiam XII. et XIII. edita, ingenti suppeditabunt numero (k). Sed quid multa? ipse Fordonus de hoc vocis *copulandi* usu testis, ac simul suæ mentis interpret egregius est, cum in eo ipso operis sui capite, ex quo verba, de quibus quærimus, desumpta sunt, *tres filias Rogeri de Quency tribus, quos ibi memorat, mobilibus copulatos* scribit (l): quas tamen ipsam haud nuptas fuisse, nemini in mentem venit suspicari. Jam constat, quam Roberto copulatam dicit, nuptam illi indicare Fordonum. At copulatam ait *de facto*. Horum verborum *de facto*, cum a jureconsultis petita sint, interpretationem quoque ex juris disciplina sumamus o-

(a) Scotichron. Vol. IV. p. 965. edit. Hearn.

(b) Ibid. p. 962.

(c) Scotichron. lib. XI. c. 13. et c. 14.

edit. Edinburg. (d) Ibid. cap. 13.

(e) l. 8. D. de Senatoribus, et l. 32. par. 16. D. de donat. inter vir.

et uxore. (f) l. 3. C. de dotis promissione.

(g) l. 8. de interd. matr. inter pup. et tut. (h) lib. I. c. 42.

(i) In Caligula, c. 25.

(k) Vide his c. 3. c. 5. et c. 7. X. qui clerici vel voventes; c. 7. X. de eo qui cognovit consangu. c. 6. et c. 8. X. de consanguin. et affinitate; c. 3. X. de clandestina desponsatione; c. 13. et c. 18. X.

de sponsal. et matr. c. 1. et c. 3. X. de cognatione spirituali.

(l) Scotichron. Vol. IV. p. 961. edit. Hearn.

6 De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ.

portet. Admodum autem, frequens in jure est distinctio, qua matrimonium aliud *de facto*, aliud *de jure* contractum dicitur (a). Cujus distinctionis ratio inde provenit, quod vocabula juris duplici fere sensu accipi soleant, cum alias ad illa, quæ omni ex parte justa sunt, atque ex præscripto legum facta, alias etiam ad ea, quæ in id quidem gesta sunt, ut jure valeant, sed propter intercedentia aliqua legum impedimenta vim effectumque juris minime sunt consecuta, significanda adhibeantur. Hinc testamentum, ut ait Ulpianus (b), *proprie illud dicitur, quod jure perfectum est: sed abusive testamenta ea quoque appellamus, quæ injusta sunt, vel irrita, vel rupta*. Eodem modo, nuptiarum appellatione quandoque veniunt justæ nuptiæ, seu legitime; quandoque, cum in matrimoniis contrahendis, (verba audis Innocentii III. (c)) *non juris effectus, sed animi destinatio attendatur*, qualescunque, etiam jure prohibita nuptiæ, in quibus scilicet animus factumque nubendi intervenit, sine juris tamen firmitate. Nec raro quoque accidit, ut, eadem oratione, modo hoc, modo illo sensu, nuptiarum appellatio veniat: ut, cum Papinianus scribit (d), *Præfectus cohortis, contra interdictum, ejus provincia duxit uxorem, in qua officium gerebat: matrimonium non erit*. Item, in rescripto Imp. Valeriani et Gallieni (e), *Si patris tui pupillam, nondum redditâ tutela ratione, uxorem duxisti; nec matrimonium cum ea habuisse videri potes*. Nimirum in utroque hoc casu, quamvis nuptiæ, quod ad factum animumque contrahentium attinet, patratæ forent, ne tamen essent, hoc est, ne jure valerent, intercessit legum auctoritas. Quod matrimonii genus *innuptas nuptias* eleganter dixit vetus poeta apud Ciceronem (f). Ad istam orationis ambiguitatem tollendam, posterior ætas distinctionem invenit, qua, adjectis verbis *de jure vel de facto*, constaret, utro sensu accipienda sint, quæ de nuptiis aliique juris appellationibus proferantur. Illud ultro liquet, hanc distinctionem iis duntaxat, quæ juris significationem habent, non autem iis, quæ merum factum denotant, adjungi. Ex quo et illud consequitur, Fordoni verba, dicentis, Robertum copulasse sibi de facto filiam Adæ Moræ, non de concubitu, (quam copulam carnalem vocant canonum auctores) sed de nuptiis de facto copulatis, venire nobis intelligenda. Porro addit Fordonus, *Robertum ex illa genuisse filios et filias extra matrimonium*. Quos extra matrimonium genitos dixit, quia *nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est contractum*, ut ait Gregorius IX. (g). Quo anno illæ nuptiæ factæ fuerint, haud meminit Fordonus. Tempus tamen illarum qualiterqualiter constitui potest ex iis, quæ de Roberti, Gubernatoris Scotiæ, morte, a continuatore Fordoni referuntur (h); obiisse scilicet ipsum anno 1419. iij. Non. Septembr. octogenario majorem: quo pacto natalem ejus antiquiorem, quam iij. Non. Sept. anni 1339. fuisse, oportet. Et, cum is Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ filiorum fuerit natu tertius, parentum ipsius nuptias ineunte anno 1337. inferiores haud fuisse, omnino statui debet: at rejici eas in superius paullo tempus, nihil vetat. Nec magis meminit Fordonus, quid nuptiis illorum, quo minus jure valerent, impedimento fuerit: id parvi referre ratus, cum, matrimonii jure coeundi facultatem postea nactus, statim traditurus esset. Sed quod Fordonus dicere insuper habuit, de eo nos certiores fecit ipse Robertus, qui in diplomate suo (i), ecclesiæ Glasguensi, capellaniz fundandæ causa, 12. Januarii 1364. factæ, matrimonium inter se et Elizabetham Moræ contrahendo, consanguinitatem et adfinitatem impedimento fuisse memorat †. Inter quas autem personas cognationis adfinitatisque ratio ea tempestate nuptias vetaret, ex canonum libris pernosci potest. Omnem enim de jure nuptiarum decernendi potestatem tunc temporis, et per aliquamulta retro secula, conniventibus principibus, sibi vindicaverant pontifices Romani: quam hodieque, in quibus locis ipsorum viget auctoritas, retinent. Hi autem longissime, ultra fines juris naturalis ac divini, prohibitionem nuptiarum incestuorum porrigebant, Siquidem, jure Pontificio, ante concilium generale Lateranense, sub Innocentio III. anno 1216. habitum, nuptiæ inter cognatos ex transverso et inter adfines vetabantur usque ad septimum gradum (k): quam prohibitionem illius demum concilii constitutio (l) eatenus coangustavit, ne

* Parlamento, quod mense Februario anni 1334. juxta supputationem Romanam. habuit Edwardus de Balliolo apud Edinburg, interfuit Johannes episcopus Glasguensis. Rym. æt. publ. tom. IV. p. 594. Quando hic deinde vita excesserit, quove postea anno episcopatum interit Willelmus, (quo demum Glasguensium episcopo, ad illas nuptias accessit dispensatio) nondum compertum habeo. Sane perspicue falsum est, quod apud Spottiswoodium, hist. eccl. Scot. lib. II. p. 114. legitur, obiisse Johannem anno 1325. Pro 1325. legi forte apud eum debet 1335. Mediam his duobus, Johannem et Willelmo, idem scribit interjectam unius atque inde alterius hominis electionem, qui, cum ad confirmationem sibi a Romano Pontifice comparandam iter sumissent, proficiscens adhuc alter, alter inter reverendum, ab Anglis captus, morte intercepti sint.

† Ibi, donationis suæ causas explicatur, hæc scribit Robertus: "Cum dudum venerabili patri, domino Willelmo, Dei gratia, episcopo Glasguensi fuerit per literas Apostolicas specialiter delegatum, ut super matrimonio contrahendo inter nos et quandam Elizabeth Moræ, dum ægeret in humanis, non obstante impedimento consanguinitatis et affinitatis, contractui matrimoniali prædicto impedimentum præstante, auctoritate Apostolica dispensaret, dummodo duas capellas vel unam, pro arbitrio ipsius episcopi perpetuo fundaremus: ac dictus venerabilis pater, consideratis in hac parte considerandis, nobiscum super impedimento prædicto, auctoritate qua supra, dispensans, nobis injunxerit, ut una capellania in ecclesia Glasguensi ad unum certum altare, ad pensionem decem marcarum Sterling. annuatim percipiend. de certis redditibus nostris, fundaretur perpetuo: nosque eandem capellaniam sic fundare fideliter promiserimus infra certum tempus jam transactum, nobis tunc per dictum episcopum limitatum. Noverit universitas vestra, nos, ex causa præmissa, dedisse," &c.

(a) c. 4. X. de bigamis; c. 30. et c. 31. X. de sponsal. et matr.; c. 5. X. de sponsa duorum; c. 3. et c. 8. X. de eo qui duxit in matr. (b) l. 2. par. 1. testamenta quemadmod. aper. (c) d. c. 4. X. de bigamis.

(d) l. 63. D. de ritu nupt. (e) l. 6. C. de interd. matr. inter pup. et tut. (f) De oratore, lib. III. c. 58.

(g) c. 30. X. de sponsal. et matr. (h) Scotichron. Lib. XV. c. 37. edit. Edinb. (i) Supra cit.

(k) c. 3. in prin. X. de clandestina dispensatione. (l) c. 8. X. de consanguinitate et affinitate.

quarto gradu sive cognationis transverse, sive adfinitatis, conjunctos egrederetur; gradibus scilicet secundum morem, in canonibus receptum (a), dinumeratis, ut, in primo gradu frater et soror, in secundo consobrini, in tertio sobrini, in quarto denique sobrinorum filius et filia, inter se constituuntur. Oportet igitur Robertum atque Elizabetham inter se conjunctos fuisse quarto propiore gradu tam cognationis quam adfinitatis. Nam utramque nuptiis suis impedimento fuisse testatur Robertus (b), cum ex indulgentia Pontificis sibi concessum commemorat, ut matrimonium cum Elizabetha contraheret, *non obstante impedimento consanguinitatis et affinitatis, contractui matrimoniali prædicto impedimentum præstante*. Esse quidem scio, qui orationem conjunctam pro disjuncta hic accipiendam, syllabamque *et* pro *vel* pronunciatam putent, ut non utrumque consanguinitatis et adfinitatis impedimentum, sed alterutrum, intervenisse censeant. Quorum sententia mihi haudquaquam probatur, qui id genus interpretationis periculosum admodum, neque usquam sine ultima necessitate experiendum, existimem. At hic vim tantam verbis inferre adeo nulla nos cogit necessitas, ut nec rationis vel species ullâ, quâ doctorum hominum nitatur opinio, cerni possit. Nihil certe ad eam rem momenti habet, quod dictum sit, in numero singulari, *non obstante impedimento consanguinitatis et affinitatis*, &c. non autem, in plurali, *non obstantibus impedimentis*, &c. Nam licet plurativum numerum, quæ conjunctis pluribus singularibus apponuntur, singularem contra, disjunctis adjecta plerumque desiderare, grammaticorum tradant regulæ, sæpissime tamen etiam conjunctis apposita singulariter enuntiari, eorundem præceptis continetur. In singulari quoque, item ut hic, locutus est Pontifex, cum anno 1302. Humfrido, comiti Herefordensi, adfinem consanguineamque suam ducendi potestatem fecit, *impedimento tertii adfinitatis et quarti consanguinitatis graduum non obstante* (c). Nec illud ignoro, posterioribus temporibus Pontifices, ut alicujus impedimenti, puta consanguinitatis, veniam darent, rogatos, non modo illius, verum etiam ceterorum, puta adfinitatis, cognationis spiritualis ac publicæ honestatis, quæ subesse forte poterant, (licet de his nil rescissent) quasi per clausulam generalem, quo tutius ab ulla accusatione matrimonium foret, gratiam facere consuevit (d). At in Roberti nuptiis permittendis aliter se res habuit, cum non nisi consanguinitatis atque adfinitatis, quæ illis obstat, non modo obstat posse, palam dicitur, gratia facta sit. Illud igitur certum est, Robertum atque Elizabetham tum cognatione tum adfinitate conjunctos, et quidem sobrinorum nepotibus, illisque pari adfinium gradu, inter se propiores fuisse. Quoto vero ex iis, qui ad nuptias canonibus prohibiti sunt, gradu inter se fuerint sejuncti, nusquam proditum apparet. Nec magis constat, quæ causa inter eos adfinitatem conciliaverit. Illud quidem patet, haud ortam ex ullis Roberti nuptiis cum cognata Elizabethæ; quia in lege de regni successione, anno Roberti tertio, scripta, quam supra memoravimus, liberi Elizabethæ ex prima regis uxore nati dicuntur. De Elizabetha quoque cum nulla prius, quam cum Roberto, nupta, conjectura haud spernenda ex eo capi videtur, quod, cum de contractis inter ipsam et Robertum nuptiis mentio sit, haud aliter quam Elizabetha Moræ, vel filia Adæ Moræ, a Fordono, ipsoque Roberto, appellatur; neque demonstrationem ullam ex ullius prioris viri persona, neque commutationem paterni cognominis (secundum consuetudinem ea tempestate in nuptiis servatam (e)) sortita. Quinetiam, si vera est sententia Johannis Andreæ (f), qui ex indulgentia Pontificis, impedimento adfinitatis, ortæ ex nuptiali consuetudine, omiſsa tamen publicæ honestatis impedimenti, quod ex iplo contractu nuptiarum oritur, mentione, derogantis, matrimonium coitum haud valere censet, quia, sublata sic adfinitate, manere putat impedimentum publicæ honestatis (secundum quam quidem sententiam tabulis, de nuptiis Henrici Walliæ principis ac Catharinæ Hispanæ, conceptis anno 1503, cautum legimus (g), ut tam publicæ honestatis ob contractum, quam adfinitatis ob consummatum prius Catharinæ cum Arthuro, Henrici fratre, matrimonium, venia a Pontifice exoraretur): si ea, inquam, sententia vera est, dicendum erit, adfinitatem, quæ matrimonium Roberti impediēbat, sine nuptiis fuisse, quia publicæ honestatis gratiam illi factam non reperimus. Verum hoc argumento parum confido, cum satis esse, adfinitatis impedimentum, tacita publica honestate, adfinitatis sociæ, remitti, tam ex præstantium juris interpretum (h) auctoritate, quam ex multis rerum documentis (i) didicerim. Quod si quo tandem modo constaret, Elizabetham nullas prius, quam Roberti, nuptias expertam esse, nihil reliquum foret, quam ut ex consuetudine stupri, vel conjunctione aliqua illicita, cujus in Robertum, amoribus omni fere vita deditissimum, suspicio haud immerito cadat, ortam adfinitatem dicamus. Apparet igitur, nuptias, quas inter Robertum atque Elizabetham de facto initio copulatas scribit Fordonus, jure non valuisse; quia inter adfinitate ac cognatione junctos adversus canonum præcepta coierant, haud impetrata Pontificis venia. Nam, intra gradus Pontificio jure prohibitos contractæ, nuptiæ justæ fuere, si ex indulgentia Pontificis, quam dispensationem vocant, factæ erant: quia ita cessabat interdictum ecclesiæ, propter quod principes ejusmodi nuptias

(a) Can. 2. XXXV. q. 5. (b) In diplomate modo cit. (c) Rym. act. pub. tom. II. p. 903. (d) Ejus rei exemplum præbet dispensatio, Francisco Franciæ Delphino et Mariæ Scotorum reginæ scripta anno 1558, in codice MS. bibl. jurid. Edinb. cui titulus, *Traitez entre les roys de France et les roys d'Ecosse*, fol. 184. (e) Exemplo est donatio, a Thoma de Haya milite facta *Jonestas Monipenny filiae suæ, sponsæ quondam Johannis Monipenny*, quam confirmat David II. in collectaneis illustris Hadintoniæ comitis, MS. bibl. jurid. Ed. p. 114. b. (f) In declaratione arboris adfinitatis, canon. ult. XXXV. q. 5. subjuncta, par. 3. (g) Rym. act. publ. tom. XIII. p. 76. (h) Covarruvias ad lib. IV. decretal. parte II. c. 6. sect. 7. n. 5. (i) Rym. act. publ. tom. II. p. 903: supra cit.

pro iniustis censeri permittebant. Quo magis autem homines ab istiusmodi matrimoniis, citra Pontificis dispensationem, sumendis metu poenæ absterrentur, a Clemente V. in concilio generali Viennensi, anno 1311. decretum fuit (a), ut, qui in gradibus consanguinitatis et affinitatis, constitutione canonica interdictis, matrimonium scienter contraxissent, præter alias, quas ipsis iura imponerent, penas, excommunicationis sententia, ipso facto irrogatæ, tandem subjacerent, donec, suum humiliter recognoscentes errorem, separarentur ab invicem, et absolutionis obtinere beneficium mererentur. Quæ constitutio nuptiarum intra gradus prohibitos contractum, etiam sine incesto, quod ex coitu demum consistit, puniebat: incestum, quod sine nuptiis committebatur, non puniebat (b). Nec usquam, in juris Pontifici libris, excommunicatio incesti, sine nuptiis committi, reis ipso jure irrogari legitur (c). Itaque post Clementis V. constitutionem, qui nuptias, ob sanguinis adfinitatisve conjunctionem illicitas, scientes inibant, excommunicatione ipso jure adiciebantur. Qui, siquidem suas nuptias iustas evadere cuperent, Pontificis veniam opemque implorantes, poenitentia actione, erogationeque elemosynæ, pro modo facultatum, in ecclesiæ utilitatem, vel ad alias pias causas, delictum suum prius expiare, beneficiumque absolutionis promereri; ac deinde, cum juxta canonis formam separati essent, rursus matrimonio coire, scriptura dispensationis plerumque jubebantur. Sic, cum Edwardus, Edwardi III. regis Angliæ filius natu maximus, ac comitissa Cantii (d), haud ignorantes propter sanguinis necessitudinem et cognationem spirituales, qua inter se conjuncti erant, nuptias inter se coiri non licere, tamen in eas coissent, Innocentium VI. Pontificem Romanum per libellum adierunt, suas item preces adjiciente Edwardo rege: nuptias suas, in quibus absque illius venia maneri non liceat, non in contemptum ecclesiæ, sed spe dispensationis adipiscendæ properatas; si eas approbasset, magna inde commoda sperari proventura, sin minus, multa scandala imminere, docuerant: orantur igitur, se ab excommunicatione absolveret, ceterisque poenis liberaret, ac dispensationis beneficio impetiret. His precibus motus, Pontifex, per litteras suas, scriptas a. d. septimum Id. Sept. anni 1361, archiepiscopo Cantuariensi in mandatis dedit, ut Edwardum et comitissam Cantii primum, secundum canonis formam, separaret; deinde, injuncta poenitentia duarumque capellarum, quarum utraque viginti marcas annuas argenti in dotem ab illis percipere debeat, intra unius anni spatium constructione, ab excommunicatione absolveret, poenisque liberaret: utque illis, si, re perpena, id æquum duxisset, dispensationis, ut denuo contraherent matrimonium, auxilium tribueret. Archiepiscopus, uti mandatum erat, sexto die Octobris sequentis (e), nullum esse, quod inter Edwardum comitissamque de facto intercesserat matrimonium, declaravit, eosque, juxta canonis sanctionem, separavit; deinde in absolutionem poenarumque liberationem, ac dispensationis quoque auxilium largitus est. Proximo inde die Dominico, qui ejusdem mensis dies decimus fuit, inter eosdem, de cognatorum, in primis patris matrisque Edwardi, consensu, præmissa bannorum, ut vocant, præmonitione, celebratore archiepiscopo, testibusque presentibus quamplurimis, nobilitate ac dignitate præcellentibus viris ac feminis, nuptiæ in conspectu ecclesiæ solenniter renovatæ sunt. Non multos ante annos quam hæc acciderent, ad eandem plane formam Roberto, Senescallo Scotiæ, atque Elizabethæ Moræ dispensationem concessam, nuptiasque inter eos iteratas, certissimorum auctorum fides confirmat. Nam ipse Robertus in diplomate, a se facto ecclesiæ Glasguensi (cujus verba superius in marginem collocavimus), testatur, Willelmo, episcopo Glasguensi, ut unam vel duas capellas, pro arbitrio illius, sibi perpetuo fundandas injungeret, in poenitentia videlicet, qua iniusta, ex copulatis adversus canones cum cognata adineque nuptiis, excommunicationis nota redimenda foret, cumulum poenitentis animi pignus; atque sibi dispensationis ad matrimonium cum Elizabetha contrahendum auxilium daret, per litteras Pontificias mandatum fuisse: et ex eo mandato episcopum unam sibi capellaniam intra tempus, ab illo præfixum, fundandam, decemque marcarum Sterlingorum annua pensione augendam injunxisse, atque, æquitate rei perpena, dispensationem concessisse f. Et a Roberto, post copulatam sibi de facto Elizabetham, susceptosque ex ea filios et filias, impetratam dispensationem sedis Apostolicæ et obtentam, auctor quoque est Fordonus. Quem, ut hoc obiter notem, formularum dispensationum, ac verborum legitimorum, cum primis callentem preedit ea, qua utitur, impetratam et obtentam dispensationem dicens, formula tautologa; cujus usus in ista materia est admodum solennis (f). Idem porro scribit, Robertum, impetrata dispensatione, illam desponsasse canonice et forma ecclesiæ. Ubi desponsandi verbum ex usu juris canonici, in quo sponsalia de presenti (quæ vocant) ipsum matrimonii contractum indicant, a Fordono profertur, ut idem, quod uxorem accipiendi vox, vel, qua prius usus erat, copulandi sibi, significet. Sic et alibi, sponsum pro marito nuncupat (g). Canonice dicit, ut alteras illas nuptias, ex juris Pontifici regulis, jam per dispensationem sublato impedimento, contractas, prioribus, quæ de facto, id est, contra canones contractæ erant, opponat. Denique forma ecclesiæ conciliatas nuptias ait,

† Ex his verisimile sit, ejusdem generis dispensationem consecutum esse Johannem Kennedy de Donnore, qui, ut unam capellaniam perpetuo duraturum fundaret, ab eodem episcopo Willelmo, auctoritate litterarum Pontificiarum, in causa sibi injunctam, commemorat in sua fundatione capellæ de Mayboyle, scripta penultimo die Novembris, 1371. ejus confirmatio, a Roberto II. concessa, existat in publico registro.

(a) Clem. un. de consanguinitate et affinitate. (b) Glossa ad d. Clem. un. verbo *scilicet*, et verbo *contrahere* et DD. (c) Vide Beati Antonini tractatum de excommunicatione. (d) Rym. act. pub. tom. VI. p. 333.

(e) Ibid. 334. (f) Exemplum ejus formulæ videre est, in litteris Edwardi I. Anglorum regis, ad regem Norwegiæ datis, Rym. act. pub. tom. II. p. 474. et in tabulis ad nuptias Henrici, principis Walliæ, et Cathariæ Hispaniæ pertinentibus, supra cit. (g) Scotichron. vol. VI. p. 963. edit. Hearn.

ut bannis publice propolitis, in conspectu ecclesiæ (quemadmodum in Edwardi nuptiis iterandis servatum vidimus) solenniter coitæ innuantur. Has cum Elizabetha ex dispensatione renovatas nuptias in annum 1349. conjicit Fordonus: neque ab eo quicquam abludit, quod in diplomate, a Roberto, anno 1364. facto ecclesiæ Glasguensi, fundandæ, ut injectum erat, capellaniz causâ (a), dispensatio dudum impetrata, tempusque ab episcopo fundandæ capellaniz præstitutum jam præterisse dicitur. Ut inter prius et posterius matrimonium tredecim minimum annorum intervallum fuerit. Quid causæ intercesserit, ne citius expediretur dispensatio, haud scriptum est: nosque id conjecturis tentare superfedemus; cum dispensationem factam constet, cur ea maturius facta non fuerit, unice securi. Certe a Fordono, qui et in factis referendis perparcus est, causas ac consilia non factorum præsertim filii, mirum videri non debet.

Hactenus de Roberti atque Elizabethæ nuptiis. Sequens disputatio erit de jure liberorum, qui ex nuptiis illorum, jure Pontificio injustis incestis, ante dispensationem nati sunt. Ad hos integritati status adferendos, satis a se dictum arbitrabatur Fordonus, memorato, parentes eorum postea dispensationem Apostolicæ sedis impetrasse. Dispensatio nimirum effecit, ut quem ante de facto obtinuerant statum natalium, jure deinceps tuerentur. Nam, quæ contrahendis nuptiis impedimenta fecerat jus Pontificium, Pontificis, a quo id jus profectum est, auctoritate tolli potuerunt. Tollebantur autem, sive ante nuptias, ut iustæ coirent, sive post coitum jure Pontificio injustas, at cetero jure licitas, nuptias, ut et jam ante orti effectus pro iustis retro reputarentur, (revocata, quatenus effectura erat, offereratve, ecclesiastica lege) Pontifex dispensationem petentibus largiretur. Utroque in eum statum deducebantur nuptiæ, in quo, nulla a Pontifice lata prohibitionem, fuissent: ut, primævo jure, iustos effectus ferre, retrove tulisse, viderentur. In libris, quæ circa jus matrimonii versabantur, dirimendis Pontificum jus receperant Principes: at receperant, sicut erat, Pontificum moderationi dispensandique arbitrio obnoxium. Cumque hujus juris venerationi tantum darent, ut nuptias, ceteroquin legitimas, pro injustis haberent, quia eo jure erant vetitæ; ecclesiæ voluntatem legum ipsorum vigori obsecundantem, nuptiarumque, civiliter iustarum, effectus conservantem, certe haud improbari erant. Etenim ab ecclesiâ confirmari, vacillantem erat, Pontificum moderationi dispensandique arbitrio obnoxium, haud incivile fuit. Ortis autem injusto matrimonio (quos in figura matrimonii natos dicunt juris canonici interpretes) ad incolumitatem status tuendam subveniebat ecclesiâ, vel per generale præceptum, cum scilicet matrimonium palam in conspectu ecclesiæ inter ignaros impedimenti, ambos alterumve, contractum fuerat, (nam inter hos et dissolutum, ex causa vitii, matrimonio, generali canone conservabatur status liberorum (b), vel per speciale dispensationis beneficium, cum nempe ambo scientes, aut clam, in matrimonium, jure Pontificio interdictum, convenerant. Secundum hæc ad consultationem archiepiscopi Eboracensis Cælestinus III. rescriptit (c), filios, (illos, de quibus consulebatur) qui orti erant ex matrimonio, contra jus canonicum facto, cum nec per ecclesiâ permissionem, nec per paternam ignorantiam, excusarentur, ad suocessionem bonorum patrum non videri admittendos. Quia (sic thema ponit glossa) parentes scienter contraxerunt, nec dispensatio ecclesiæ fuit secuta. Quod autem a Cælestino dicitur, ecclesiæ permissionem illic non intervenisse, glossa (d) item interpretatur his verbis: id est, ecclesiâ non approbante tale matrimonium per permissionem, id est, dispensationem: quia postea ecclesiâ cum eis non dispensavit. Et per dispensationem ecclesiâ approbatur matrimonium causa filiorum. Sic nimirum statuit glossa, matrimonium per dispensationem Pontificis, quodcumque ea accedat, ratum haberi, et natura eorum, quæ rata habentur, retro recurrere ad illud tempus, quo convenit. Doctores quoque, quorum immanem catalogum perexiit Sanchez (e), vitium matrimonii, quod ex jure canonum veniat, (secus, si ex jure divino oriatur) per supervenientem dispensationem retro corrigi, si id vult Pontifex dispensando, consentiunt: eamque sententiam auctoritate rerum, in Normannia aliisque regionibus pro tribunalibus principum judicatarum, confirmant. Quando autem Pontifex illud velle censetur, hæc distinctione expediunt, ut, si dispensetur ex tunc, id est, ex die matrimonii contracti, (quod ita intelligitur, cum dispensatio vel ad initium contracti matrimonii retro se refert, vel vitiosum matrimonium approbat, vel liberos ex illo prognatos ad legitimas hereditates admitti jubet) in radice matrimonii dispensari, statumque liberorum ante natorum sanari putent: contra, si ex nunc, id est, ex die scriptæ dispensationis, dispensetur. Etiam, cum simpliciter dispensetur, si Pontifex licentiam det remanere in matrimonio ante contracto, vel illud contrahere, collata dispensatione in mentionem prioris injusti matrimonii, matrimonium approbari, vitiumque ex ejus radice eximi, multi (f) arbitrantur. Jam supra demonstravimus, Robertum Senescallum, post matrimonium cum Elizabetha contractum, liberosque ex ea genitos, dispensationem Pontificis impetrasse. Ergo liberis ante natis status inde incolumis fuit ex glossæ sententia, quæ dispensationem secutam esse, præterea nihil, desiderat. Sed, glossa morosiores, doctores in radice matrimonii dispensatum exigunt: cujus rei disceptatio omnis in verbis clausulisque dispensationis sita est. Quibus autem verbis dispensatio, quam Robertus meruit, concepta, quasve clausulas

(a) Supra cit. (b) c. 2. X. qui filii sint legitimi; c. 3. X. de clandestina desponsatione. (c) c. 10. X. qui filii sint legitimi. (d) ad d. c. 10. verbo *Permissionem*, simul citans c. 6. X. de consanguinitate et affinitate, c. 13. X. qui filii sint legitimi. et can. 1. XXV. q. 8. (e) De matrimonio, lib. VIII. disp. 7. n. 4. (f) Jo. Bapt. Lup. de illeg. et de nat. institutis liberis, comment. IV. sect. 1. n. 56. Peregrina, de filiis legitimis, art. XXIV. n. 79.

(preter eas, quas ex charta, ecclesiæ Glasguensis scripta, supra dedimus) complexa fuerit, ad liquidum ratione perducere non potest, cum ipsa dispensatio jam non appareat: attamen liberorum ante natorum statui conservando valuisse, satis declarat rei eventus, cum deinceps per omnem ætatem legitimos illos ab omnibus habitos constet. Sed tamen, inquit, matrimonium Edwardi, principis Walliæ, pro nullo declaratum ex dispensatione Pontificis, diremtoque fuit, ac deinde redintegratum. Atque, idem in Roberti matrimonio servatum, utique credibile est. Jamne illud rati habitationi simile videtur? Ego vero dicam, haud dissimile esse. Nam rati habitio aut approbatio, vel maxime expressa, non efficit, ut matrimonium retro constiterit, quod revera jure canonum nullum fuit, neque ut ex priore consensu, qui fuit propter vitium canonicum nullus, in posterum valeat; cum facta nullius auctoritate mutari, insectare reddi queant; sed tantummodo, ut effectus, quidam, inde ante orti, pro iustis retro reputentur. Quidni igitur, cum nullum esset matrimonium, pro nullo declararetur? cum, illud novo consensu redintegrari, necesse esset, redintegraretur? Cum, item de facto tantum matrimonium existeret, ultra, quam de facto nuptialis consuetudo erat, dirimi non potuit. Ergo, quæ illic intervenit, diremtio ad futurum tantum tempus spectavit, ut in posterum scilicet seorsum forent, donec jure inter ipsos redintegratum esset matrimonium; non ad præteritum tempus, cum facta præterita nullius potestati subfint. Porro ipsa diremtio matrimonii, mox redintegrandi, imaginaria illa quidem, dicique causa interposita, quæque adeo, non, causa cognita, pro tribunali, sed de plano inter consentientes peragebatur, non id agebatur, ut dissociaretur matrimonium, sed ut jure conglutinetur, ex subtili nimis interpretatione constitutionis Clementis V. quæ cognatos, adhaesive, matrimonio adversus canones junctos, prius separari jussit, quam ab excommunicatione absolverentur. Verum, cum illa constitutio haud aliud propositum haberet, quam ne absolutio concederetur, quamdiu delictum duraret, nec minus, ætatem, iusto matrimonio conjuncto, quam injusto diremto, delictum finem acciperet; inde posteris temporibus supervacua ista observatio abolevit, frequentatumque fuit, ut, nulla præcedente matrimonii diremtione, ad absolutionem ac dispensationem perveniretur. Denique conservatio status liberorum nitebatur ecclesiasticæ legis (quatenus ipsorum statui ea offerebat) revocatione expressa aut tacita, quæ res ad primum statum, in quo omni vitio carebat, redigebatur, ut liberi retro inde legitimi, et de legitimo matrimonio nati, intelligerentur. Tacite autem revocationis indicium capiebatur ex eo, quod Pontifex nuptias, adversus illam legem jam ante contractas, dispensando permittebat, juxta ea, quæ supra distinctius explicavimus. Nec infirmabatur ea voluntatis conjectura per diremtionem illam momentariam atque imaginariam, quæ inter solennia ipsius dispensationis perficienda habebatur. Adhuc exemplum desideras dispensationis, ex qua, cum dirimi redintegrarique jussum fuerit matrimonium, tamen liberi ante nati incoluntatem status ceperint, paternaque hereditate potiti sint? Dabit egregium res, in auditorio Rotæ Romanæ judicata, quam refert Card. Puteus (a). Et, sicut in ceteris regionibus, item in Angliâ obtinuisse, ut dispensationis præsidio, quo, contra canones contractæ nuptiæ, ratæ atque ad perpetuam irruptamque copulæ firmitatem stabiles efficiebantur, in tuto locatus haberetur liberorum ante natorum status, ex quo apparet, quod et in Angliâ jure Pontificio, cujus pars fuit dispensandi illa facultas, Pontificibus reservata, matrimonia regeantur; quodque legum ecclesiasticarum duntaxat auctoritati detraherent derogarentque dispensationes ejusmodi, contra patriarum cujusque gentis legum, quæ ob solam verecundiam canonum nuptiis istiusmodi refragabantur, vim ac ditionem ampliarent, ut illas rejiciendi Anglorum gens, omnium una propriarum legum servandarum semper studiosissima, causam omnem procul haberet; itemque apparet ex exemplis ejusdemmodi dispensationum, ab regibus Angliæ vel petitarum, vel etiam impetratarum. Hujus generis nonnulla exempla lubet in medium proferre. Cum Edwardus de Letcham Scotus et Joanna de Clifford Angliæ, quarto inter se gradu cognationis conjuncti, matrimonium de facto clandestine contraxerant, quo dispensatio posset inter eos matrimonium subsistere, Edwardus III. Angliæ rex, dispensationis auxilium, ut licite remaneret matrimonialiter conjuncti, et ut proles (si quam inter eos constanter dicto matrimonio procreari contigisset) legitima censeretur, literis ad Papam datis, petere haud dedignatus est (b). Idem quoque rex, cum Richardus, comes Arundelæ, filiam comitis Lancastriæ, secundo adfinitatis gradu sibi junctam, uxorem duxisset, quo magis licite posset persistere ea conjunctio, Pontifici supplicavit, dispensationem ipsis, ut in sic contracto matrimonio licite persisterant, si ita placuisset, concederet, ac prolem, ex dicto toro prodeuntem, legitimam declararet (c). Eundem porro regem supra vidimus, in nuptiis filii sui Edwardi ac comitissæ Cantii, a Pontifice, si illas approbare voluisset, infinita commoda, sin id abnuisset, mala permulta redundatura edocto, dispensationem petisse, ac petitam impetrasse (d). Quæ dispensatio prolem ex ipso, quod permittit, matrimonio suscipiendam, hoc est, nascituram, (non habita mentione prolis susceptæ) legitimam muniat ideo, quod, cum ipsa petebatur ac fieri a Pontifice mandabatur, nec dum ulla nata erat, nec esse poterat vel tum nata, vel deinde nascitura, proles intra illud tempus, quo peragenda putabatur, ac revera peracta est dispensatio. Nam, cum prior comitissæ maritus, Thomas Hollandus, diem suum obiisset 28. Dec. 1380. (e), literæ vero, quibus dispensationem fieri Pontifex

(a) Lib. II. Decis. 483.

(b) Rym. act. pub. tom. V. p. 1.

(c) Ibid. p. 444.

(d) Rym. act. pub.

tom. VI. p. 333. et 334. supra cit.

(e) Dugdal. de baronibus Angliæ, tom. II. p. 74. ad hanc ejus rei faciendam allegat Efc. 35. E. 3. n. 104. Claus. 35. E. 3. m. 34.

De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ. 11

præcepit, (ipso noni inde mensis initio) septimo Id. Sept. insequentis anni scriptæ appareant, primo quoque tempore, post coitas inter Edwardum ac comitissam nuptias, petitam dispensationem credi oportet. Cumque item omne dispensationis negotium intra decem mortis Thomæ menses ad exitum perductum fuerit, nullam illis prolem ante nasci potuisse, omnino omnes fateri, necesse est, nisi si qui erunt, qui, statim a funere Thomæ ad nuptias principis comitissam convolasse, (id quod nequam credibile est) dicere sustinebunt. Si qua vero, ante renovatas nuptias concepta, post nascitura erat proles, ea, tam scriptura dispensationis, quam ipso jure canonico (a) Anglorumque (b), legitima nasci debebat. Ex quibus evidenter liquet, nihil sani argumenti ad vim hujus exempli debilitandam ex omissa clausula, cujus usus venire haud posse existimabatur, duci posse. Audi et aliud exemplum. Anno 1503. septimo Kal. Jan. Julius II. Pontifex Henrico, Henrici VII. regis filio, ac Catharinæ Hispanæ, quæ cum Arthuro, Henrici fratre, prius nupta fuerat, dispensationem fecit, iis potestatem dans *matrimonium inter se contrahendi, et in eo, postquam contractum esset, etiamsi jam forsan antea de facto, publice vel clandestine, contraxissent, ac illud carnali copula consummavissent, remanendi; legitimamque decernens prolem ex ejusmodi matrimonio, sive contracto, sive contrahendo, susceptam forsan vel suspiciendam* (c). Hac in specie parum pie et (ut cum veteri juris canonici interprete loquar) *nimis Papaliter* dispensatum non negem: nec tamen propterea ea minus valet ad probandum receptum in Angliâ quoque, ad divortiorum incommoda arcenda, statumque liberorum, in figura matrimonii natorum, protegendum, dispensationum usum. Sane istiusmodi liberorum diversa causa erat, ac legitimorum per subsequens matrimonium. Hos Angli a legitimis hereditatibus repellebant, patriam suam consuetudinem, quæ legitimi heredis ac filii jure neminem, præterquam nuptiis oriundum, censebat, infringi lege Pontificia non patientes (d). Illos contra ad ipsas admittebant, quippe profectos ex matrimonio, injusto eo quidem, sed ejus effectus, propter revocatam per dispensationem legem ecclesiasticam, quatenus ea liberorum statui offecerat, pro justis retro reputabantur. Atque ita prorsus Bractonus, (qui in Angliâ, jam vergente ætate Henrici III. judiciis cum primis præfuit) *Legitimus, inquit, heres et filius est, quem nuptiæ demonstrant esse legitimum: sicuti ille, qui natus est ex legitimo matrimonio; vel ille, qui in facie ecclesiæ legitimus reputatur, quomodo in veritate matrimonium non fuerit; puta copulatum inter consanguinitate vel affinitate conjunctos, vel alio modo, quod matrimonium stare non possit* (e). Insuper ad illud, quod jam multis, iisque certissimis rebus, ostendere laboravimus, Roberti Senescalli liberos natu priores ex matrimonio de facto contracto natos, statusque integritatem per dispensationem consecutos fuisse, ad illud ergo confirmandum ingens atque invictum quidem evidentiæ robur accedit ex eo, quod, si sine nuptiis a libero lectulo nati fuissent, ad legitimationem natalium per subsequens patris matrisque matrimonium nullo pacto pervenire potuissent, quia, qua tempestate ipsi liberi nascebantur, inter parentes propter cognationem adfinitatemque, qua invicem contingebant, nuptias contrahi canonibus interdictum erat, ut, ni matrimonium, quod deinde approbavit dispensatio, intervenisset, spurii, non naturales, liberi fuissent, nec ex concubinato, sed ex incestu, geniti: quales legitimi per matrimonium subsequens non fiunt. Sic Sanchez naturales liberos esse scribit, qui ex parentibus, inter quos matrimonium quibique dispensatione Pontificia consistere potest, citra nuptias nascuntur: contra ita conceptos natosque ante dispensationem ex iis, inter quos sine dispensatione connubium non est, uno omnium doctorum consensu spurios existimari, cum tamen de conceptis ante dispensationem quidem, post eam vero natis, nonnulla sententiarum sit varietas (quibusdam spurios hos quoque, plerisque vero, quibuscum et ipse sentit, naturales censentibus); nec liberis ejusmodi, natis ante dispensationem, ad jus capiendi legitimas hereditates quidquam proficere, si vel maxime Pontifex in sua dispensatione de ipsis legitimandis caveat, cum, quæ Pontifici competit, legitimandi facultas ad actus ecclesiasticos tantum pertingat, nec hic agatur de natis ex matrimonio, coito adversus canones, qui, sublato radicitus per dispensationem vitio matrimonii, undiquaque legitimi habentur; idque omnes fateri, testatur (f). Ab impetrata igitur a Roberto dispensatione, quæ, retro-subruto canonum impedimento, natales liberorum in primævum dignitatis statum restituit, ab ipsis regibus, omnibusque omnium ordinum civibus, tam suæ quam vicinæ gentis, in cunctis negotiis publicis privatisque, semper, quoad vixerunt illi, legitimi habiti fuerunt, ut initio docuimus. Nec mirum porro, si Wintonus, (qui claruit remoticam pro rege Jacobo I. administrante Roberto duce Albanie) cum de inauguratione Roberti III. regis, qui illorum liberorum erat natu maximus, memorat, Roberti II. *heredem et filium* eum nominat (g), neque in successione ejus quid novi aut insoliti moris deprehendit.

Hactenus in rei veritate demonstranda versati sumus. Superest, ut erroris illius, qui posterorum scripta infecit, originem et processum aperire conemur. Quæ certe, si qua alia, res est perdifficilis investigationis; nec tamen (si quid recte auguror) exitus plane desperandi, cum hoc fere sit veritatis præcipuum, ut, secum una, errorum quoque devia sua luce prodant. Aggrediamur igitur, sed nova quadam, nec cuiquam antehac tentata, via. Satis constat ex jam dictis, binas Roberti cum Elizabetha fuisse nuptias, alteras citra dispensationis auxilium de facto copulatas,

(a) Jo. Bapt. Lup. de illeg. et nat. rra. liberis, comment. IV. sect. 3. n. 13. (b) Statuto, condito apud Merton, anno 20. Henrici III. (c) Rym. act. pub. tom. XIII. p. 89. (d) Statuto Henrici III. supr. cit. (e) De legibus et consuetudinibus Angliæ, lib. II. c. 29. sect. 3. Idem totidem fere verbis habet quoque Fleta, lib. I. c. 14. (f) De matrimonio, lib. VIII. disp. 7. n. 3. 14. 16. 18. et 19. (g) In chronico, c. 197.

alteras tandem, impetrata dispensatione, canonice et forma ecclesiæ celebratas. Quarum has summam celebritatem, atque apparatus longe maximum, habuisse credibile est, ideo quod Robertus totius regni summam, rege Davide captivo apud Anglos agente, titulo *Locum-tenentis regis* (a), gubernabat. Hanc igitur, quas secundo cum Elizabetha fecit Robertus, conspectarum adeo famæque commendatarum, nuptiarum cum in memoriam aliquam, ejus certa esset, nec falsi suspecta, auctoritas, incidisset ille, qui, regnante Jacobo II. Fordoni opus supplementis ac continuatione augere aggressus est, secundarum ibi nuptiarum mentionem ad novam conditionem, novæque vota, pertinere interpretatus, perperam id quidem, sed tamen perfacili errore, in eam opinionem devenit, ut, quam secundo ductam reperiret, secundam crediderit uxorem fuisse. De nuptiis autem cum Elizabetha secundo factis, quod ad rem ipsam pertinet, jam ante satis demonstratum est: ad locutionem quoque tuendam abunde facit ipsa rei necessitas, itemque mos loquendi usitatus. Sic enim Pontifex, cum confirmat ea, quæ suo jussu acta erant in nuptiis Edwardi, principis Walliæ, matrimonium ejus *primo* illegitime contractum dicit (b). Nec aliam ullam, præter hanc, errandi causam habuisse continuatorem Fordoni, apparet ex eo, quod narratio ipsius de matrimonio utriusque uxoris, ultra quam fert interpretatio illa prava secundarum nuptiarum, nusquam a vero discedat: quod cuius verba ejus (c) insipienti patebit*. Scilicet, eam, quam diximus, occasionem errandi pactus, Elizabetham Roberti secundam uxorem fuisse, falso creditur. Quo posito, consequens erat, ut alteram uxorem, nempe Eufemiam, (nam, duas omnino habuisse, compertum erat) primam existimaret, eaque demum mortua Elizabetham ductam scriberet. Nec enim aliter, quam morte alterius ex conjugibus, secundum jus, tunc temporis ubique receptum, sinebantur nuptiæ, rite constitutæ. Scribit alibi (d), Eufemiam reginam obiisse anno 1387. Igitur, de ipsius sententia, ante eum annum in domum, nondum vacuum, secunda uxor duci non potuit. Cumque cognitam item haberet, Eufemiæ natis liberos Elizabethæ ætate anteqvisse, hos ab ipso existimari oportuit ante primas, nedum secundas, sui patris nuptias natos, atque adeo a Roberto, necdum marito, susceptos. In his autem consistit erratum omne, a continuatore Fordoni in nuptiis Roberti explicandis admissum. Attamen, dices, e Fordono suo dicere potuit, susceptos istos liberos ex matre, de facto copulata. Copulandi autem vocem significationem matrimonii habere, superius est ostensum. Est ita quidem, ut dicitur. Sed continuatori mentem ita opplexerat opinionis ille error, quem ipsi objecerat testimonium, casu oblatam, de secundis nuptiis cum Elizabetha, verum illud quidem, sed male intellectum, ut aliter, quam ex sua ipsius sententia, Fordoni verba exaudire haud liquerit. Nec tamen longe a vero verborum intellectu declinavit illius interpretatio. Nam in voce copulandi significationem nuptiarum agnovisse videtur. Sed, cum sciret nuptiarum vocabula etiam ea, quæ maxime propria sunt, ancipitem potestatem habere, ut alias veras nuptias, siue iustas, siue injustas, alias, per translationem, furtivos amores (quemadmodum apud Plautum (e), itemque Apuleium (f), *nuptias* pro concubitu, et apud Anastasium, qui seculo nono historiam scripsit ecclesiasticam (g), *conubere* pro concumbere dictum reperire est) indigenter, utro sensu accipienda sint, ex re interpretandum putavit. Cui dicta autem Fordoni de veris, licet injustis, nuptiis minus acciperet, hæc causæ fuerunt, quod nec divortium inter Robertum atque Elizabetham intervenisse, (quod tamen factum oportuit (b) prius, quam, illa abjecta, siquidem nuptiis, vel contra jus factis, juncta erat, ad alias, Eufemiæ videlicet, nuptias, juxta eam, quam ipse animo præceperat, opinionem, transiretur) nec causam ullam iustam divortii fuisse, comperiret; nec tandem verisimile existimaret, ad divortio semel expulsi nuptias Robertum iterum rediisse. Quapropter vocem copulandi, quam inter nuptiarum verba esse, haud ignorabat, sensu translati prolatam judicavit, ut amicæ consuetudinem indicaret, quæ quidem omnis de facto est, nec juris ullam particulam habet. Verum illud parum animadvertisse videtur, appositum hoc, *de facto*, ea tantum recipere quæ juris facultatem habent; minime autem ea quæ semper injuste fiunt; ac propterea non alio quam vero nuptiarum sensu nuptias de facto dici posse, cum in istum tantum vocabuli sensum conveniat nuptiarum *de jure* appellatio. Quod autem diximus, continuatorem in verbis Fordoni, *copulavit sibi de facto*, significationem nuptiarum agnovisse, sed de nuptiis, per metaphoram dictis, ea accepisse, non id in mera divinandi licentia positum est, sed et aperto firmatum indicio; ab ipso continuatore prodito, cum alibi (i) illos liberos *non matrimonialiter, sed ex voluptuoso connubio, procreatos* exprimit, eundem, quo Fordonum usum putabat, in sua interpretatione retinens tropum. Illud certe mirum nemini debet videri, quod continuator iste, iis, quas diximus, rationibus permotus, eandem verbis illis per erro-

* Verba continuatoris Fordoni: "Et notandum est, quod prædictus rex Robertus de domina Elizabetha, filia domini Adm More, genuit tres filios, scilicet Joannem, qui postea fuit rex, et Robertum ducem Albanie, ac præmissum Alexandrum comitem Buchaniæ, qui vulgariter dicebatur Lupus de Badenach. Dehiac desponsavit dominam Eufemiam, filiam Hugonis comitis Rosi, de qua genuit Walterum comitem Atholæ, et David comitem de Stratherne. Sed, mortua regina Eufemia, desponsavit præmissam dominam Elizabetham. Et sic, virtute superveniens matrimonii secundarum nuptiarum, legitimati sunt dicti fratres, Joannes scilicet et Robertus et Alexander. Quia, secundum canones, matrimonium sequens legitimat filios ante matrimonium natos, ut c. r. et c. Tanta est, X. qui fil. sint leg."

(a) Eo se ipse titulo appellat g. Junii 1348. in chartular. Paslet. p. (exempli illius, quod servatur in bibl. jurid. Edinb.) 219. (b) Rym. æt. pub. tom. VI. p. 243. (c) Scotichron. lib. XIV. c. ult. edit. Edinb.

(d) Ibid. c. 50. (e) Caf. II. 8. 50. (f) Metamorph. lib. VII. (g) p. 175. (h) c. 3. X. de divort.

(i) Scotichron. lib. XIV. c. 36. edit. Edinb.

rem sententiam assignaverit, qua accipienda putarunt complures etiam hujus memoriz viri, ipsum, immane quantum, eruditione supergressi. In oratione ita ad sententiam, plane non suam, traducta mirum, ni ad novam interpretationem parum congruentia nonnulla deprehenderentur. Hinc continuatori visum fuit, recis quæ supervacuo posita arbitrabatur, disunctoque in quo erratum putabat, Fordoni verba ad suam opinionem constituere, an corrumpere verius; itemque pauca, de regum, Fordoni scriptura posteriorum, ortu, quo quisque patre natus esset, subtexere (a). Scilicet hæc fere emendanda putavit. Primo, ubi dictum erat, liberos, quos mater tulit de facto copulata, *extra matrimonium*, id est, extra iustum matrimonium, genitos fuisse, verba *extra matrimonium*, tanquam redundantia, induxit. Quæ tamen verba apud Fordonum, qui de facto copulatam dixit, quæ matrimonii causa, at invitis canonibus, ducta erat, sane usum habebant ad rationem iteratarum postea cum eadem nuptiarum legenti insinuandam. Sed cum copulatam de facto continuator acciperet eam, quæ voluptatis causa ducta erat, liberos, ex tali muliere editos, extra matrimonium provenisse, supervacaneum ipsi memoratu visum fuit. Eadem de causa, verba *canonice et forma ecclesiæ*, ad posteriores nuptias a prioribus per oppositionem separandas a Fordono collocata, sibi vero, qui non nisi unas inter Robertum atque Elizabetham nuptias intelligebat, otiosa fere, itidem expunxit. Denique in notis numeralibus, annum, quo inter illos nuptiæ secundum canones factæ sunt, representantibus, turbatum credidit continuator. Nam, ut diximus, persuasissimum habebat ex eo, quod illas secundas Roberti nuptias appellatas invenisset, Elizabetham secundam ab illo uxorem, atque adeo post mortem alterius uxoris Eufemiz, quæ tamen diu vixit post annum 1349, adscitam fuisse. Quare, cum corrigere nesciret, (nam de anno, quo alias post mortem Eufemiz nuptias fecisset Robertus, nec compererat quidquam, nec comperire quidem potuit), notationem anni omisit, substituitque verba *ut postea dicitur*, quibus lectorem suum mitteret ad illa, quæ de primis secundisque Roberti nuptiis, loco paullo superius a nobis allato, traditurus ipse erat. Novam de origine natalium, quam habuerant liberi Elizabethæ, a continuatore Fordoni conceptam animo opinionem nova sequi debebat juris, quo ii nati erant jus legitimorum liberorum (nam hoc jure usus constabat) interpretatio. Itaque, *virtute supervenientis matrimonii SECUNDARUM NUPTIARUM legitimatos* illos, qua juris fuit scientia, pronuntiavit; adducto insuper ad suam sententiam probandam titulo et altero juris canonici capitulo. Ubi, cum mentionem collocavit secundarum nuptiarum, id ipsum, quod causam auctoritatemque errandi sibi attulerat, nobis representasse videri potest. Dices, imperite admodum de jure sententiam tulit, quia ex incestu consuetudine nati legitimi per subsequens matrimonium nequiverunt. Sed de incestu nihil ille didicerat. Nam neque Fordonus neque Wintonus de cognatione vel adfinitate, qua inter se contingebant Robertus atque Elizabetha, prodiderunt. De dispensatione quidem impetrata meminit Fordonus, ut ex eo fuisse aliquod impedimentum intelligi poterit. Sed, cum impedimentorum duo essent genera, unum eorum quæ ad dirimendas nuptias valebant, alterum eorum quæ nuptias fieri quidem vetabant, at non rescindebant factas, ex quo genere sunt (ut exemplum potiam) sponsalia prius de futuro cum alio aliave constituta, posterioris scilicet generis impedimentum nuptiis Roberti et Elizabethæ intercessisse, arbitratus fuit continuator, ut, cum ita nuptias invicem habere potuissent (b), liberos, secuto postea inter parentes matrimonio, legitimatos putaverit. Cum autem censet, concubinæ liberis ad effectum omnem legitimationis, atque in primis ad jus primogeniture, nihil nocere, si vel maxime, postquam ii nati sunt, matrimonium prius cum alia, ex cujus nuptiis et liberi legitimi superflites sint, quam cum eorum matre copulatum fuerit, in eo consentientem secum habet multorum excellentium jureconsultorum auctoritatem (c). Et, sicut in scriptorum fide, ita neque in hominum memoria, præsidij satis ad errorem suum deponendum invenisse continuator, nemo magnopere mirabitur, qui cogitabit, in anticipata nuptiis dispensatione nihil admodum fuisse, quod vel novitate vel gravitate rei hominum animos adverteret, cum id neque præter consuetudinem utique fieret, neque, probante postea nuptias Pontifice, ullum ad juris interpretationem momentum haberet: ad hæc, secundas illas Roberti cum Elizabetha nuptias, in quarum appellatione impegit continuator, centum prope annis scripturam ejus præcessisse (d). Certe non magis id mirum, quam quod Walterum, Atholiz comitem, filium regis ex Eufemia natu priorem credidit, deceptus, ut videtur, eo quod filia fratris sui Davidis ad regni successionem propiorem eum habitum nosset, ut sic et fratre majorem natu ipsum existimaret, post habitam lege lata, ut ceterorum fratrum, ita Davidis quoque stirpem femininam, ignorans, vel utique de eo minus cogitans. Ex dictis, opinor, apparet continuatorem Fordoni neque malevolo erga regnatricem domum animo (quod nonnulli crediderunt), neque vel literarum vel juris ignoratione quidquam in hac re peccasse, sed, sola communis humanitatis lege lapsum, a vero

(a) Locum Fordoni sic edidit continuator: "Iste Robertus copulavit sibi de facto unam de filiabus Adæ Moræ militis, de qua genuit proles: quam postea, impetrata dispensatione, in matrimonium desponsavit, ut postea dicetur. Ex qua genuit Robertum III, Robertus III, Jacobum regem I, Jacobus I, Jacobum II, regem qui nunc est."

(b) Ibid. lib. XI. c. 13. (c) Pergrin. de fideicom. artic. XXIV. n. 49. (d) In ea sententia sunt, præter alios, Covarruvias ad lib. IV. Decretal. parte II. c. 8. sect. 2. n. 35. et Joannes Voet ad tit. D. de concubin. sect. 11. (e) Tempus ei scribendi per plures fuit a 1441, annos. Vide Scotichron. lib. I. c. 3. et lib. XVI. c. 16, et c. 26, edit. Edinb.

14 De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ.

quam narrationem declinasse. Jam illo tempore, cum auctorum scripta in paucorum fere hominum manus pervenirent, erratum, semel admissum, diu inobservatum manere, auctoritatemque longinquitate temporis acquirere, in prono fuit. Præterea Fordoni verba ita cum suis colligaverat, eaque, petinde ut sua sibi, ita prorsus vindicaverat continuator, adjecta clausula *ut postea* *aliquis*, produxeratque usque ad suam ætatem regi stemmatis declaratione, ut nemini deinceps, qui utraque apud ipsam legebat, non eodem sensu dicta accipere liceret. Haud mirum igitur, si Joannes Major ⁽¹⁾, qui proximus post istum historiam scribendam provinciam cepit circa annum 1318: (quam et ubique ipse bona fide administravit), ex eo expressam totius rei descriptionem nobis dederit ⁽²⁾. Natam fabulam jam vidimus: crescentem deinceps sequetur oratio. Majorem consensum miscuit est Hector Boethius, homo in scribenda historia ad quilibet comminiscendum aptissimus. Hic anno 1521, cum de vitis episcoporum Aberdonensium librum faceret, nondum quidquam attulit, quam ex sententia continuatoris Fordoni, de tempore mortis Eufemiæ, secundarumque Roberti cum Elizabetha nuptiarum, constituisse videtur. Ceterum, cum etiam tunc de successione regni, a Roberto per legem ordinata, fama aliquid atque auditione accepisse videretur, eam legem naturam Elizabethæ gratia, ut ad jus regni Eufemiæ liberis potiores haberetur, perstatim ratus, novam ipse de ea ferenda fabulam adornavit. Etenim scribit ille ⁽³⁾, Alexandrum, episcopum Aberdonensem, duodecimo anno regi Roberti II. diem suum obiisse, episcopus in locum suum Adamum de Tynnyngham, virum singulari prudentia morumque integritate conspicuum. Hunc, cum et gratia apud regem, et apud proceres auctoritate, in primis fortiter, publicisque negotiis totus insisteret, obreptorum et delatorum quorundam malitia regi suspectum esse cepisse, ne in ferenda lege super regum successionem cum optimatibus quibusdam (quibus hæc ea displicuit) sentiret. Cum vero Adamus, sua innocentia fretus, ut regem suspicionem levaret, ad episcopatum suum, ibi vitæ reliquum acturus, concessisset, Alexandrum, regis mortem, ut paternam injuriam ulcisci videretur, adjuncta sibi impudorum hominum manu, episcopi agros invasisse, rem pecuniarum abegisse, fortunasque omnes diripuisse; ac secundas decimas suas, regia donatione, vocasse: itaque diu, nemine, metu regis offensionis, sese vindicem opponere audente, debaccharum. Ad extremum, ubi sacris ei ab episcopo, frustra de injuriis suis apud regem sæpius quæsit, interdictum fuerat, Aberdoniam, episcopum occidendi causa, adducuntur. Vixit, multis contentionebus persuasum, a tanto scelere perpetrando destitisse. Cujus rei fama commotionem, regem, accitum ad se, filium in vincula conjecisse, reparatisque ecclesiæ Aberdonensis injuriis, Adamum omni metu levasse, eumque, ut parentem veneratum, postea inter præcipuos consiliarios habuisse. Materies autem ad omnem hanc fabulam confingendam hæc fuit. Adamum, episcopum Aberdonensem anno 1381, regni Roberti II. undecimo creatum ⁽⁴⁾, statim res molestas in sua diocesi exceperunt. Episcopis Aberdonensibus, ex liberalitate regum secundæ collatæ erat jus decimarum partem reddituum prædiorum regiorum (secundas decimas vocant) infra vicecomitatum Aberdonensis et Banfensis fines percipiendi. Inter quos hæc terras de Fermartyn, quæ olim in regio patrimonio fuerant, quarumque proprietatem Robertus rex filio suo, natu maximo, Joanni transcripserat, a Joanne sibi rursus donatas tunc temporis possidebat Jacobus de Lyndesay, dominus de Crauford, regis sororis filius. Hic cum optimo se iure prædium, liberumque a pensione secundarum decimarum, habere affirmaret, coloni ejus coactorque redditum, Adamo jus suum persolvere renuentes, sacris ab ipso interdicti sunt. Ferchardus item Macyntoshy, cum juri suo terras de Brals, ad episcopum pertinentes, nescio quæ ex causa vindicaret, sibi ipse jus in eam rem dicens, incolas illarum terrarum gravibus damnis per se et suos addixerat, minisque suis ac terrore animos eorum etiam dum adeo percelleret, ut, relictis domibus, fuga salutem quærerent. De his rebus episcopus, septimo die Junii anni 1382, quæsitus est ad regem, qui tum maxime concilium generale celebrabat apud Perth. Ibi statim in ipso concilio, etiam præsentem Jacobo de Lyndesay, rex declaravit, per donationem terrarum de Fermartyn, a seipso in filium suum factam, neque debuisset se, neque etiam voluisse secundas ab episcopo decimas alienare, jussu illius ulla ex parte ledere. Testatum quoque fecit Joannes, in donatione earundem terrarum, quam in Jacobum ipse fecerat, exceptum se atque episcopo reservatum jus secundarum decimarum intellexisse. Moxque, eodem anno, homines Jacobi episcopo satisfecerunt, sacrisque ab eo restituti sunt. In eodem quoque concilio episcopus, cautione iudicis sistendi causa, in quando cum ipso jure experiri Ferchardus voluisset, præstita, literas tam regis, quam regis filii, natu maximi, Joannis (qui ea tempestate, ut et postea ⁽⁵⁾),

⁽¹⁾ Quod, apud Majorem, discrepantibus ab eo relationis specie non neminem fecerant, id in errore hypothetæ verari recte, vult dominus Dalrympleus (in præfatione ad sua collectanea historica, p. 40.) et pro, *Mortua enim Elizabetha regina, hanc Eufemiam in conjugem accepit, legi mandavit, Mortua enim Eufemia regina, hanc Elizabetham*.

⁽²⁾ Idem Boethius in Scot. hist. lib. XVI. scribit, Alexandrum ab incensu, præterea quod iniquis suis postulatis, cum ecclesiæ panno dispendio, episcopus Moraviensis consentire noluisse, ac de cathedrali Moraviensi Aberdoniam ad Adamum interficiendum decurrisse, dictantem, fautorem cum auctoremque antistiti Moraviensi non obsequendi suæ voluntati existisse. Ad eundem post patris mortem, 17. die Junii anni 1390, incensam ab Alexandro eadem Moraviensem, apparet, ex istius ecclesiæ chartulario, fol. 62. et lib. VI. c. 6. ⁽³⁾ In vitis episcoporum Aberdonensium, fol. 8. et 9. ⁽⁴⁾ Eo anno creatum, colligitur ex chartulario Aberdonensi, fol. 68. 39. 92. et 93.

⁽⁵⁾ Statut. Roberti II. cap. 17.

De nuptiis Roberti Sanctealli atque Elizabethae Morae. 93

regie jurisdictionis vicarius erat) reportavit, quibus Alexandro domino de Badenach, filio item regis, (is tum regionibus ad Septentriones maxime obversis Pro-rege praeerat) et Vicecomiti Invernessensi praecipiebatur, ut incolas terrarum de Brax a Ferchari injuria, exacta ab eo cautione de ipsis non offendendis, securos redderent. Haec in chartulario Aberdonensi (a) plene perscripta exstant, cujus Boethius, ipsi autem ex collegio canonicorum Aberdonensium, historiamque episcoporum Aberdonensium, iussu episcopi sui (b) adornanti, inspiciendi copia sine dubio fuit. Porro ipse rex statim a concilio Perthensi Invernessam adit: ubi et filium Alexandrum comitem Buchaniae creavit exeunte mense Julio anni 1382 (c). Illud testimonio, ex fide adhuc illum officio suo perfunctum. Verum postea ipsi displicebant Boethio, jam anno fere 1525. Scottorum historiam commentanti, quae adhuc ab eo scripta commemoravimus. Pervenit enim interea in manus ejus exemplum legis de regum successione ordinanda a Roberto, anno regni tertio, perscriptae. Visa autem ab eo hujus legis verba, ego non tenere dico. Tute, opinor, id credes, si inspicias, quae ab ipso ex de lege scripta sunt (d) †. Omnem enim ejus rationem adeo accurate, adeo perfecte, exsecutus est, ut supra nihil, vel statim lecta perspectaque ipsa lege, potuerit. Illud in primis notandum, quod, hac lege edoctus, errorem, in quo anteriores scriptores versabantur, Walterum majorem, Davidem vero minorem regis ex Eufemia filiorum assermantem, ille quidem emendavit, Davidemque istorum majorem natu edidit (e). Quia in re cum lapsum ipsum putaret interpres, sup. Ballendensis, pristinum is errorem restituit, etiam in hujus ipsius legis memoria prodenda priorem, inter duos Eufemiae filios, substitutionis gradum Waltero adscribens: a quo in ceteros deinceps idem error ivit. Hac igitur lege cum videret Boethius successione regni liberis Elizabethae jam tertio paterni regni anno destinata, (quod demum, post mortem Eufemiae, per parentum suorum nuptias legitimatis contigisse, secundum auctoritatem annalium autumabat) eodem quoque anno Eufemiam fato functam, uxoremque a Roberto ductam Elizabetham, scribendum sibi (f) existimavit. Quid ergo ille faceret eo annulum eorundem loco, qui Eufemiam reginam perhibet obiisse anno 1387? Eum locum in mendo cubare, ibique pro Eufemia Elizabethae nomen legendum censuit. Quare ipse scripsit (g), circa illud tempus mortuam esse Elizabetham reginam. Praeterea, eundem, quo regni successio ordinabatur, annum liberis quoque utriusque uxoris honoribus ac divitiis augendis opportunum ratus, illas dignitates illaque latifundia, eam, a patre sibi donata, tunc accepisse scripsit, quae illis aliquando possessa constabat, quorumque dationis tempus ipsum fugiebat, belle (ut ipsi videbatur) conjecta pro factis memorans (h). Obijces, in lege de successione regni Joannem, Robertum et Alexandrum ex prima uxore genitos dici: contra, eorum matrem secundam uxorem a Boethio statui, haud ita prodituro, si illam legem vidisset. Et quidem, pulcherrimam huic occasionem ad historiam in hac parte emendandam oblatam, omnino verum est. At ei potius visum fuit, legis testimonium ad errorem annalium trahere, quam hunc ex illo corrigere. Duplex autem, qua id ille institueret, nobis occurrit via. Aut primam in lege dictam uxorem

† Verba Boethii: "Tertio regni anno --- Robertus --- rationem successionis hoc pacto instituit. Nempe, ut Joannes primus omnium succederet: quo defuncto sine prole mascula, Robertus: qui si sine filio quoque decederet, Alexander in locum ejus subiret: quod si eadem ille fortuna, nullo relicto filio, ex hac vita excederet, tum David: si vero et illum idem casus sequeretur, tum ad Walterum regni perveniret successio. Verum, ut sunt res mortalium caducae, si ex omnibus illis mascula nulla relinqueretur soboles, proximus ex sanguine regis, quisquis ille foret, in rem Scotticam succederet. Astaque haec sunt in publico procerum regni consilio, celebrato Sconae: juratumque ab omnibus est, eam constitutionem perpetuo se servaturos tutaturosque."
* Robertum unam praeterea filiam ex Eufemia genuisse, scribit Boethius, Scot. hist. lib. XVI. Eufemiam item nomine, quam uxorem accepit Jacobus Douglassius, Willelmi, comitis Douglassii, filius natu maximus. Hoc unde effectum sit, nunc animum adverte. Wintonus in chronico suo, c. 132. sive lib. IX. cap. 1. (ubi explicatur successio Roberti in regnum) sic cecinit:

**Da tretit thai, that his (1) lone wed
The kingis dochter (2) of lauchful bed,
And he suld til his lord ay do
Honour, that him efferit ro.**

(1) Willelmi comitis de Douglas.
(2) Ita habet codex MS. antiquus in bibl. jurid. Edinb. At in alio codice, item vetusto, in eadem bibl. pro of lauchful bed, e legitimo toro, scriptum legitur and bring to bed, toroque inferret.

Haec continuator Fordoni in opus suum (lib. XIV. c. 36.) collocavit, sic reddita: Expedite satis tractatum existit, quod Jacobus de Douglas, primogenitus ejus et heres, filium dicti domini Roberti, regis futuri, de legitimo toro procreatum, sibi matrimonialiter copularet, et ipse comes de Douglas, una cum filio suo, regi suppliciter se subderent et obtemperarent. Quo in loco verba, of lauchful bed, ideo posuit Wintonus, (qui utrosque et Elizabethae et Eufemiae liberos e legitimo toro procreatos noverat) ut legi rhythmicae satisfaceret, alioqui nec supervacua, quia Robertus complures habuerat nothos. Eadem verba continuator Fordoni fortasse ad sui erroris rationem tacita interpretatione trahebat. Boethius vero, isto testimonio fretus, audacter et aperte pronuntiavit, filiam Eufemiae Jacobo Douglassio nuptam: et, quia sine nomine erat, nomen ei Eufemiae indidit. Scilicet cujusnam illa potius, quam matris suae, nomen tulisset? Verum infelicitate huic conjectura cessit. Nam, vero nomine, Isabellam appellatam, constat ex charta, a fratre ipsius Roberto III. concessa Edmundston, (cui illa post mortem Douglassii nupsit) penes dominum de Ednam. Nec Eufemiae filiam fuisse, alio ullo quam loci Wintoni, quem modo memoravimus, indicio, ad id demonstrandum certe parum firmo, ostenditur.

(a) fol. 55. 56. 57. 58. 59. 91. et 92. (b) Boethii epist. dicat. ad vitas episcoporum Aberdonensium.
(c) Id demonstrant duae chartae, (quae in publico registro supersunt) ipsi Alexandro a Roberto II. rege scriptae apud Innrins: quarum altera, 22. die Julii anno regni istius d (jam detrita, in qua reliqua vox, duodecimo, existiterat, extrema membranae ora), Alexander dominus de Badenach, altera, 25. die ejusdem mensis regni ejus paterni anno item duodecimo, idem comes Buchaniae compellatur. (d) Scot. hist. lib. XVI. (e) Ibid.
(f) Ibid. (g) Ibid. (h) Ibid.

16 De nuptiis Roberti Senescalli atque Elizabethæ Moræ.

per fictionem juris matrimonium ad tempus natiuitatis liberorum legitimorum retro trahentis (a), arbitratatur. Aut *prima et secunda* nomina in suo legis exemplo, exscriptoris vitio, loca inter se mutasse, suspicabatur: a quo emendandi genere haud alienum Boethium modo vidimus. Est et aliud, quod dilui hic a nobis oporteat. Lex de regni successione scriptam se ostendit 4. die Aprilis, hoc est, quadagesimo primo die tertii, quam Robertus regnare coeperat, anni: nam constat, decessorem ejus Davidem 22. die Februarii fato functum (b). Jam si legem istam vidisset Boethius, et illud vidisset, ante 4. Aprilis parum temporis eum annum habere ad mortem Eufemie, nuptiasque Elizabethæ, necnon et parliamentum deinde habendum, (de quo parlamento ipsa lex meminit) in quo declaratio juris Joannis ad successionem regni accipiendam edita fuerit. Sed et hic salva res est. Nam Boethius in dinumeratione dierum facienda (siquidem eam omnino fecerit) auctoritatem Frossardi, qui emortualem Davidis diem septimum Maii ediderat (c), secutus videtur. Hæc de Boethii, neque diligentis, neque satis fidi auctoris, scriptura dicta sunt. Ab illo accepta, silentio quidem et dissimulatione transmittenda sibi duxit Camerarius, Ormundiæ dominus (d): at renunciavit nobis deinde Lessius (e). Nec a communi errore immunis fuit Buchananus. Fabulæ etiam cumulum adjecit (uti præclare animadversum est a domino Jacobo Dalrymple (f)) error eorum, qui Eufemiam de Morham, quæ circa Roberti Senescalli ævum nupta erat Joanni Gifardo, cum Elizabetha Mora confuderunt. Horum relationi nimis credulus, Buchananus Gifardo prius, quam Roberto, Elizabetham collocatam scripsit. Dehinc, plenam maturitatem suam consecuta, fabula omnia pervasit, atque in ipsas regum nostrorum aulas penetravit. Tandem, regnante Carolo I. delitescens jam a multo tempore veritatem, inclitus ea tempestate jurisconsultus, dominus Ludovicus Stuartus e latebris suis extraxit, deprehensus in publico tabulario actis publicis instrumentisque quamplurimis, quæ Elizabetham primam, Eufemiam secundam Roberti II. regis uxorem comprobarent. In quibus itemque aliis ejusdem rei documentis colligendis evulgandisque, necnon et suarum observationum claritate illustrandis, deinceps inde multi (g) doctrinæ gloria florentissimi viri studium, operamque suam, laudabiliter posuerunt.

(a) Jo. Voet ad tit. D. de concubinis, sect. 11. (b) Scotchron, vol. IV. p. 1059. ed. Hearn. (c) Hist. vol. I. t. 313. edit. Sauvag. (d) In sua epitome historiæ regum Franciæ, Angliæ et Scotiæ, fol. 173. (e) De rebus gestis Scotorum, lib. VII. (f) In præf. ad sua coll. hist. p. 38. (g) Quos fere enumerat in annotationibus suis ad Buchananii rerum Scot. hist. lib. IX. p. 432. vir doctissimus Thomas Rutilmannus, et ipse eorum documentorum fidei sinceritatique incorruptæ propugnator perquam strenuus.

14 JA 61

1844